

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
GLOBALIZACIJA BANČNEGA SEKTORJA V SLOVENIJI**

Ljubljana, oktober 2007

KATJA MAJNARDI

IZJAVA

Študentka Katja Majnardi izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandre Gregorič, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 4. 10. 2007

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	3
1 GLOBALIZACIJA.....	2
2 GLOBALIZACIJA BANČNEGA IN FINANČNEGA SEKTORJA EU.....	Napaka!
Zaznamek ni definiran.	
2.1 ZGODOVINA MEDNARODNEGA BANČNIŠTVA	7
2.2 DRUGE TEORIJE MEDNARODNEGA BANČNIŠTVA.....	8
2.3 KONSOLIDACIJA IN DIVERZIFIKACIJA V FINANČNEM SEKTORJU NASPLOH	9
2.3.1 TEORIJA RAZVOJA POVEZOVANJA V FINANČNEM SEKTORJU	11
2.3.2 PRAVNA UREDITEV V EU.....	13
2.3.3 PRAKSA POVEZAV V EU.....	15
3 GLOBALIZACIJA IN PRIVATIZACIJA	16
3.1 BANČNI SEKTOR V SLOVENIJI PO OSAMOSVOJITVI.....	18
4 PRIVATIZACIJA BANK V SLOVENIJI.....	21
4.1 CILJI PRIVATIZACIJE BANK V SLOVENIJI	22
4.2 PRVA FAZA PRIVATIZACIJE NLB.....	23
4.3 DRUGA FAZA PRIVATIZACIJE	24
4.4 UČINKI PRODAJE BANKE	25
4.5 NACIONALNI INTERES	27
5 SLOVENSKO BANČNIŠTVO DANES	27
5.1 PRAVNA UREDITEV V SLOVENIJI	28
5.2 LASTNIŠKA STRUKTURA SLOVENSKEGA BANČNEGA SEKTORJA.....	29
5.3 ZDRUŽITVE IN PREVZEMI V SLOVENSKEM BANČNEM PROSTORU	32
5.4 IZZIVI ZA SLOVENSKO BANČNIŠTVO PO VSTOPU SLOVENIJE V EU	33
6 SKLEP	37
LITERATURA	39
VIRI	41

UVOD

Globalizacija je danes v političnem in ekonomskem besednjaku ena najpogosteje uporabljenih besed. Je zelo širok pojem, ki ga težko razložimo. Z globalizacijo označujemo širitev mednarodne trgovine blaga in storitev, širjenje mednarodnih tokov kapitala, rastočo globalizacijo proizvodnje s pomočjo multinacionalk in verige trgovin s strateškimi surovinami, rastočo vlogo mednarodnih organizacij kot so WTO – Svetovna trgovinska organizacija, WB – Svetovna banka in IMF – Mednarodni denarni sklad, nenazadnje pod pojmom globalizacije razumemo tudi večje mednarodno gibanje ekonomskih idej. Globalizacija je v svoje okvire potegnila skoraj vse države. Odprtost gospodarstva je še posebej pomembna za majhne države z majhnimi trgi, ki v razvitem tržnem svetu ne morejo same preživeti. Prav zato si je tudi Slovenija po osamosvojitvi začela močneje prizadevati za večjo odprtost v svet, zlasti še v Evropo, kajti EU predstavlja tesno gospodarsko in tudi negospodarsko sodelovanje. Z osamosvojitvijo je Slovenija dobila priložnost postati del skupnega evropskega trga, toda za ta korak je bilo potrebno veliko sprememb, prilagajanj in usklajevanj na vseh področjih. Med njimi je posebej izpostavljeno področje bančništva, katerega je v zadnjih letih zajel proces globalizacije. Zato v svojem diplomskem delu posvečam posebno pozornost bančništvu v Sloveniji, ter procesu, ki je bil potreben za uspešno spremembo od sanacije bank, do privatizacije, kar sta predpogoja za uspešen proces globalizacije.

Metode dela, ki sem jih uporabila pri izdelavi diplomskega dela, temeljijo na proučevanju teoretične podlage. Pri izbiri metodološkega dela sem se osredotočila na dosegljivo strokovno literaturo domačih in tujih avtorjev, vire, prispevke in članke s teoretičnimi spoznanji s področja globalizacije na splošno, globalizacije finančnega trga EU ter privatizacije in nenazadnje globalizacije slovenskega bančnega sektorja.

Diplomsko delo je sestavljeno iz šestih poglavij. Po uvodu, v prvem poglavju poskušam opredeliti sam pojem globalizacije, ki je izredno širok. V drugem poglavju se osredotočim na globalizacijo bančnega in finančnega sektorja v EU, od zgodovine, teorij s področja povezovanja finančnih institucij, vrst institucij do pravne ureditve in povezav v praksi. Tretje poglavje predstavlja povezavo med privatizacijo in globalizacijo, kako sta povezani in zakaj. Ugotavljam, da brez privatizacije ne more priti do globalizacije. V četrtem poglavju se omejujem na slovenski bančni prostor. Analiziram razmere po osamosvojitvi, proces sanacije bank ter nenazadnje tudi proces privatizacije. V petem poglavju ugotavljam, kakšno je stanje v slovenskem bančnem prostoru danes, kakšno je lastništvo bank danes, kakšna je regulativa, navajam prevzeme in združitve bank ter nenazadnje tudi priložnosti in izzive, ki jih za slovensko bančništvo prinaša vstop Slovenije v EU. V šestem poglavju obravnavam ali slovenske banke sploh delujejo globalno.

1 GLOBALIZACIJA

Globalizacija je danes verjetno v političnem in ekonomskem besednjaku ena najpogosteje uporabljenih besed. Je zelo širok pojem, ki ga težko razložimo. Po Glatzerju in Rueschmeyerju globalizacijo predstavlja širitev mednarodne trgovine blaga in storitev, širjenje mednarodnih tokov kapitala, rastoča globalizacija proizvodnje s pomočjo multinacionalk in verige trgovin s strateškimi surovinami, rastoča vloga mednarodnih organizacij kot so WTO – Svetovna trgovinska organizacija, WB – Svetovna banka in IMF – Mednarodni denarni sklad, nenazadnje pod pojmom globalizacije zgoraj omenjena avtorja razumeta tudi večje mednarodno gibanje ekonomskih idej. Globalizacija je v svoje okvire potegnila skoraj vse države. Pomembna je predvsem, ko se gospodarstvo ustavi in je potrebno najti nove trge za proizvode in storitve. Globalizaciji pa se proti pričakovanjem upirajo predvsem razvite države, kjer je še vedno prisoten močan protekcionizem, saj se bojijo pritoka tujega kapitala in s tem tujih lastnikov podjetij. Slovenija je primer države, ki je še vedno precej protekcionistično usmerjena. Na drugi strani Slovenijo poznamo kot izvoznico. Lahko torej rečemo, da se druge države odpirajo za Slovenijo, medtem ko se Slovenija še vedno drži svojih meja.

Naslednja pomembna stvar pri procesu globalizacije so že omenjene politične spremembe, ki so po letu 1989 zajele srednjo in vzhodno Evropo. Tako se je kot posledica tega spremenil tudi položaj držav v mednarodnem gospodarstvu. Takrat sta se začeli odpirati trgu tudi Kitajska in Hongkong, svoj razvojni cikel pa je zaključevala Južna Koreja, ki jo je iz slabo razvite države, ki je izkoriščala predvsem ceneno delovno silo kot glavno konkurenčno prednost, uvrstil med države, ki jih uvrščamo med razvite. Kot posledica tega so se dvignile plače ter življenjski standard, izgubili pa so prednost cenene delovne sile, kar je pomenilo iskanje novih konkurenčnih prednosti. Slovenija je tranzicijo začela v drugačnih okoliščinah, z demontažo starega proizvodnega sistema brez odpiranja tujemu kapitalu. Dodaten problem pri nas je v tem, da nimamo naravnih virov, ki bi jih lahko brezmejno izkoriščali in s tem dosegali višjo stopnjo gospodarskega razvoja.

Čeprav se vse bolj govori o vse obsežnejši globalizaciji, ki prodira v vse pore mednarodne ekonomije, pa je popolnoma jasno, da je ta še vedno omejena predvsem znotraj posameznih regionalnih skupin. Te se povečini ujemajo s posameznimi kontinenti. Očitno se bo globalizacija makroekonomske nadalje krepila bolj kot regionalizacija, ki je dejansko bolj realna pojavna oblika globalizacije v pogojih, ko ta ne more biti enako intenzivna v vseh delih sveta in na vseh področjih zaradi ogromnih razlik v ravneh gospodarskega razvoja. Regionalizacija je zato bolj realno dosegljiva stopnica na poti k postopni širši globalizaciji tudi majhnih gospodarstev. Ekonomskopolitično to pomeni, da kaže glavnino naporov majhnega gospodarstva usmeriti na vključevanje v regionalne integracije, pri tem pa ne zanemarjati tudi globalizacijo (Svetličič, 2002, str. 523).

Temeljna dilema v zvezi z regionalizmom je, ali ta predstavlja stopnico na poti k intenzivnejši globalizaciji svetovnega gospodarstva ali pa predstavlja prepreko širjenju globalizacijskih tendenc v svetu. Priče smo tako enim kot drugim tendencam. Vsaka od regionalnih integracij vsebuje določene elemente kolektivnega protekcionizma dane integracijske skupine do ostalih skupin, kar lahko privede do trgovinskih vojn. To je povsem razumljivo zato, ker gre v svetu danes za novo delitev kart, za prerazporejanje tržnih deležev med državami in regionalnimi skupinami. Ocenjuje se, da je spoznanje, da je protekcionizem ovira napredku tudi kadar gre za regionalni protekcionizem, močnejše kot pa je spoznanje o kratkoročnih, začasni koristih kolektivnega protekcionizma. Pričakovati je zato postopno erozijo skupinskega protekcionizma integracijskih skupin. Konkretno to pomeni, da se bodo tudi doslej zelo zaščiteni sektorji v Evropi (kmetijstvo, občutljivi proizvodi, telekomunikacije) morali hitreje liberalizirati (Svetličič, 2002, str.523).

Nedvomno obstajajo velike razlike med državami, ki so se pred kratkim priključile Evropski uniji in drugimi državami regije, ki so se šele pričele pogajati ali se na to pripravljajo. Dejstvu navkljub, da proces integracije v EU ne pomeni avtomatično tudi bolj globalizirane države. Vključitev v EU torej ni isto kot globalizacija, čeprav veljajo regionalne integracije za eno od možnih poti, ki jih priznava tudi WTO – Svetovna trgovinska organizacija. Med evropskimi državami velja trditev, da se zelo počasi globalizirajo in odpirajo, pri tem posebej zaostajata Italija in Španija.

Globalizacija je višja stopnja imperializma. Brez razvoja mednarodne skupnosti v zadnjih dveh stoletjih, kolonializma in imperializma, globalizacija ne bi bila mogoča v takšni obliki kot jo poznamo danes. Države, ki so se priključile EU so bolj ohranile lastnosti socialne države kot tiste, ki so ostale zunaj meja EU. Svetovna banka je tako izvedla posebno študijo v kateri ugotavlja, da so se od držav evrazijskega območja, ki so po letu 1989 prišle v tranzicijo, najboljše znašle tiste, ki so zelo radikalno posegale po reformah. To pa so bile srednjeevropske države, kandidatke za vstop v EU. Padec bruto domačega proizvoda je bil večji v državah, ki se niso odločile za priključitev EU. Eden od razlogov je tudi ta, da ima Evropa socialne standarde, ki jih je bilo treba zadovoljiti. Stare članice ne tolerirajo socialnega dumpinga, s katerim bi lahko rušili njihov proizvodni sistem. Večajo se tudi razlike med srednjeevropskimi državami, ki so blizu zahodni Evropi tako geografsko kot kulturno ter evrazijskimi državami, ki so nastale iz nekdanje Sovjetske zveze. Evropa kljub vsemu še vedno velja za tesno zaprto regijo, ki se zelo počasi odpira neevropskim ekonomijam. Sporazumi z drugimi regijami so zelo selektivni, nove članice pa se globalizirajo toliko kot jim dopušča evropski okvir.

Dejstvo je, da so nosilke globalizacije zaradi svoje velikosti in prilagodljivosti predvsem multinacionalke. Zanje je značilno, da ne ustvarjajo novih delovnih mest, ter izvajajo predvsem regresivno notranjo distribucijo prihodkov, uvažajo pa visoko kvalificirano in specializirano delovno silo ter vodstvene kadre. Njihov primarni cilj je izkoriščanje naravnih

bogastev, strateških surovin ter cenene delovne sile, izkoriščajo tudi sistem spodbud in subvencioniranja (Sjekloča, 2006, str. 46).

Globalizacije ni mogoče meriti neposredno, temveč posredno prek gibanja blaga, storitev in kapitala ter nekaterih neekonomskih indikatorjev. Neposredna tuja vlaganja so v tem indeksu eden pomembnejših indikatorjev, ki so razdeljeni na ekonomske, osebne, tehnološke in politične. Pogosto se na indeks globalizacije gleda precej ozko, predvsem skozi gibanje blaga in kapitala, kar ni pravilno, saj zajema še druge indikatorje (Sjekloča, 2006, str. 46).

Tabela 1: Indeks globalizacije, spremembe po letih

Država	2002	2004	2005
Češka	15	16	15
Madžarska	23	20	23
Slovenija	25	21	20
Slovaška	27	29	25
Poljska	32	31	31
Hrvaška	22	23	16
Romunija	40	39	35
Ukrajina	42	43	39
Rusija	45	60	52
Singapur	3	2	1
Avstrija	9	9	9
Italija	24	25	27
Argentina	48	34	47
Mehika	49	45	42
Čile	34	37	34

Vir: Sjekloča, 2006, str. 46

Tabela nam pojasnjuje, da je Slovenija v vzponu, da postaja vse bolj globalizirana. Opazimo lahko tudi, da nekatere države zasedajo položaj, ki ni v skladu z našimi predstavami. Čile, na primer kljub visoki politični svobodi in odprtosti pritočku tujega kapitala, ni država, ki bi bila močno globalizirana. Obstaja neko prepričanje, da so bolj globalizirane države manj skorumpirane in z večjo politično svobodo. Opazen je tudi napredek pri novih članicah EU, ter bodočih članicah. Če se osredotočimo le na ekonomsko plat globalizacije, ugotovimo, da obstaja najmanj ovir za gibanje blaga, s storitvami je že težje. Gibanje kapitala pa sploh poskušajo nadzirati tako razviti kot nerazviti. Najlaže je bilo doseči svobodno gibanje industrijskih proizvodov in surovin, zelo težko pa se odpirajo trgi kmetijskih pridelkov, znanja, storitev in kot že omenjeno tudi kapitala. Ovire obstajajo tudi pri prostem gibanju delovne sile, kjer so nove članice morale pristati na prehodno obdobje.

Tabela 2: Pritok neposrednih tujih vlaganj v US \$

Država	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Češka	6,3	5	5,6	8,5	2,6	4,5
Madžarska	3,3	2,8	2,9	2,8	2,5	4,2
Slovenija	0,1	0,14	0,37	1,6	0,18	0,5
Slovaška	0,4	1,9	1,6	4,1	0,57	1,1
Poljska	7,3	9,3	5,7	4,1	4,2	6,2
Hrvaška	1,5	1,1	1,6	1,1	1,7	1,1
Romunija	1	1	1,2	1,1	1,6	5,1
Ukrajina	0,5	0,6	0,8	0,7	1,4	1,7
Rusija	3,3	2,7	2,5	3,5	8	11,7
Singapur	16,1	17,2	15	5,7	11,4	16,1
Avstrija	3	8,8	6	1	6,9	4,9
Italija	6,9	13,4	14,9	14,6	16,4	16,8
Argentina	24	10,4	2,2	0,8	0,5	4,2
Čile	8,8	4,9	4,2	1,9	3	7,6
Mehika	13,2	16,6	26,8	14,7	10,8	17,6

Vir: Sjekloča, 2006, str. 47

Neposredna tuja vlaganja niso popoln odraz stopnje globalizacije, čeprav so ključni element pri merjenju stopnje globalizacije. Mehika je denimo kapitalsko zelo odprta država sveta, vendar je proti pričakovanjem manj globalizirana, kar je vidno iz Tabele 2. Do sredine devetdesetih let preteklega stoletja so bile države srednje in vzhodne Evrope praktično nezanimive za neto tuja vlaganja. V zadnjih letih pa so ravno te države nekakšna uspešnica. Lahko bi rekli, da bi bila svetovna finančna kriza 2000 – 2001, ki je bila sicer kratkotrajna argentinskemu gospodarskemu zlomu navkljub, globlja in daljša, če ne bi prišlo do povečane absorbcije kapitala v srednji in vzhodni Evropi, kjer finančne krize niso posebno občutili. Od takrat naprej raste pritok kapitala v te države. Po letu 2000 je razlika med srednjo ter vzhodno Evropo postajala očitna. V državah vzhodne Evrope sta neto pritok neposrednih zasebnih vlaganj in investicijski portfelj z milijarde dolarjev v letu 2000 narasla na 6 milijard v letu 2001. Države srednje Evrope so občutile pomanjkanje kapitala. Zastal je izvoz blaga, privatizacija ni več zbujala zanimanja. Leta 2002 so se znižale neto tuje investicije v Moldaviji, Estoniji, Madžarski, Poljski, na Slovaškem, v Makedoniji in Ukrajini. Na drugi strani je do rasti neto tujih investicij prišlo v Albaniji, Bolgariji, na Češkem, v Latviji, Litvi in Sloveniji. Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Romunija in Rusija niso doživele pretiranih sprememb.

Slovenija je v letu 2002 prvič odprla vrata tujim bankam in podjetjem. V zadnjih nekaj letih je Slovenija postala neto izvoznik kapitala. Edina izmed novih srednjeevropskih držav se uvršča v to skupino. Dokaj hitro se je tujemu kapitalu odpirala Hrvaška, zelo počasi pa Srbija in Črna gora. Romunija in Bolgarija sta doživeli kratkotrajno finančno krizo, Makedonija pa se je

uvrstila na seznam močno skorumpiranih držav, kar je za multinacionalke neprivlačno. Srednja Evropa je tako med leti 2000 in 2002 pritegnila 50 milijard dolarjev neto tujih investicij, večino od tega Poljska in Češka po 14 milijard vsaka, sledita ji Slovenija in Madžarska. Večina bančnega sektorja na Hrvaškem, v Bolgariji in na Češkem ter v Makedoniji je v lasti tujega kapitala (Sjekloča, 2006. str. 49).

S pritokom tujega kapitala države pridobivajo številne prednosti in sicer je tuj kapital odprl vrata domači industriji v svetovnem gospodarstvu ter prinesel nova znanja in tehnologije. V gospodarstvo na ta način doteka svež kapital. V državah kot je Slovenija, še bolj drastičen primer pa je Belorusija, je gospodarstvo zaostalo za razvojem in težko prenaša svetovno konkurenco. Notranja privatizacija brez prisotnosti tujega kapitala je ustvarila privilegirano kapitalistično strukturo, ki si je prisvojila prejšnji družbeni kapital in onemogočila dostop zunanjemu kapitalu. Izjeme, ki niso šle skozi ta proces so sedaj dobro pozicionirana podjetja kakršno je v Sloveniji na primer Gorenje (Sjekloča, 2006, str. 49).

Kje so meje v hitrosti globalizacije, težko ugotovimo. Trdimo lahko le, da je kapital pomemben. Investicijska politika je izredno pomemben del makroekonomske politike države, vendar ne na račun velikih žrtev. Verjetno bo pritok neto tujih vlaganj v srednji in vzhodni Evropi še vedno naraščal, vendar ne vemo zanesljivo, da naslednja gospodarska kriza ne bo izvirala prav iz tega področja, ali da se ji bo ta regija izognila, kot se je to že zgodilo.

2 GLOBALIZACIJA BANČNEGA IN FINANČNEGA SEKTORJA EU

Pojem globalizacije oziroma internacionalizacije bank se pogosto uporablja večpomensko, čeprav je jasno definicijo takšne banke izjemno težko postaviti. Po eni izmed definicij je internacionalna banka širši pojem, s tem poudarimo na primer, če se neka banka ukvarja s čezmejnimi bančnimi posli. Internacionalno bančništvo običajno razvrščamo v dve skupini:

- Tradicionalno tuje bančništvo
- Bančništvo euroobmočja

Tradicionalno tuje bančništvo predstavlja transakcije z nerezidenti v domači valuti, ki omogoča menjavo ter ostale mednarodne transakcije. Bančništvo euroobmočja pa vključuje udeležbo bank pri tujih menjavah tako z rezidenti kot nerezidenti.

Po drugi strani bi lahko mednarodno banko glede na definicijo multinacionalnega podjetja opisali kot banko, ki ima podružnice ali verige svojih poslovalnic v drugih državah.

2.1 ZGODOVINA MEDNARODNEGA BANČNIŠTVA

Prvi znan primer mednarodnega bančništva oziroma medcivilizacijskega bančništva sega že nekaj tisočletij nazaj, ko so si ljudstva med seboj izdajala tako imenovana kreditna pisma. Mednarodno bančništvo, kot ga poznamo danes, je precej novejši dosežek, ki sega v 15. stoletje. Takrat so bančniki iz Firenc ustanovili podružnice, ki so spadale v drugo okrožje. Če pustimo ob strani same začetke globalnega bančništva, lahko ugotovimo, da lahko razvoj tega delimo na dve glavni obdobji.

Prvo obdobje je povzročil vzpon kolonializma v 19. stoletju. Tako vzorci razvoja globalnega bančništva odsevajo razvoj kolonializma. V tem obdobju je bila na čelu kolonializma Velika Britanija. Banka Velike Britanije je bila gonilna sila razvoja globalnega bančništva. Prve podružnice v tujini je odprla leta 1830 v Avstraliji, na Karibih in v Severni Ameriki oziroma v takratnih kolonijah. Nekaj desetletij pozneje je britanska banka ustanovila podružnice v Latinski Ameriki, Južni Afriki, Indiji in Aziji. Te prve mednarodne banke so financirale razvoj britanskih kolonij. Sedež so imele v Londonu, v državah kolonijah so izvajale samo bančne storitve. Ostale kolonialne sile so seveda sledile Veliki Britaniji. Po letu 1870 so bile precej aktivne belgijska, francoska in nemška banka, ki so odprle podružnice v svojih kolonijah, celo na Kitajskem. Te banke so bile prisotne tudi v Londonu, vendar so se od prve mednarodne banke – banke Velike Britanije precej razlikovale. Še vedno so opravljale tipične bančne posle tistega časa tako na domačem kot tujem trgu. Desetletja vojn in gospodarskih kriz, čemur je sledila še prva svetovna vojna, predstavljajo konec tega tako imenovanega kolonialističnega mednarodnega bančnega obdobja.

V drugem obdobju to je od leta 1960 dalje so bili pomembni drugi dejavniki razvoja mednarodnega bančništva. Razvrstimo jih lahko v tri skupine in sicer makroekonomski dejavniki, mikroekonomski dejavniki in zakonodaja. Med makroekonomskimi dejavniki velja omeniti, da je bil po drugi svetovni vojni tako imenovan povojni bum, ki je vrnil relativno stabilno ekonomsko in politično okolje v državah in s tem pripomogel tudi k razvoju mednarodnega bančništva. Po vojni je prišlo tudi do zakonodajnih sprememb, kot je »Regulacija Q«, ki je pritegnila ameriške banke, da so ustanovile podružnice v tujini zaradi vzhajajočega eurodolarskega trga. Ameriške banke so namreč izvajale ugodno politiko obrestne mere za vloge v dolarjih. Med mikroekonomskimi dejavniki razvoja avtorji navajajo predvsem napredek v tehnologiji, ki je mednarodnemu bančništvu omogočil stroškovno prednost v primerjavi s tradicionalnim bančništvom. V drugem obdobju globalizacije bančništva so vodilno vlogo prevzele torej ameriške banke z željo sodelovati v tako imenovani novi, globalni ekonomiji.

2.2 DRUGE TEORIJE MEDNARODNEGA BANČNIŠTVA

Obstaja več razlogov, zakaj se banke odločijo postati mednarodne. Strokovnjaki teorije običajno delijo v posamezne skupine. Prva teorija je povezana z rastjo in možnostjo večjega dobička. Ta teorija se nanaša na dejstvo, da se banke odločijo za globalno poslovanje z namenom maksimizacije rasti in dobička. Tuj oziroma globalni trg je seveda večji, na njemu je mogoče doseči večje stopnje rasti, kar je za banke, ki stremijo k temu seveda privlačno. Na drugi strani vstop na takšne trge predstavlja za banke tudi izziv v smeri povečanja konkurenčnosti: banke morajo postati konkurenčne mednarodno, ne zgolj doma.

Druga teorija o mednarodnem bančništvu govori o tem, da mora potencialna banka, ki si želi prodreti na tuj trg, imeti prednost pred ostalimi bankami, ki delujejo na tem trgu. Če nima neke strateške prednosti pred domačimi bankami, bo zelo težko prodrla na tuje trge. Te prednosti so lahko denimo boljše sposobnosti managementa, ki so jih razvili v banki, boljša tehnologija ali boljši oziroma konkurenčnejši procesi. K uspešnejši uveljavitvi banke na tujem trgu po tej teoriji pripomorejo tudi izkušnje, ki si jih pridobi banka na domačem trgu, ravno tako pa tudi uveljavljeno ime banke in njena velikost.

Naslednja teorija se nanaša na aktivnosti, ki jih banke izvajajo do svojih strank oziroma storitve, ki jih nudijo komitentom. Če se stranke začnejo razgledovati po storitvah, ki jih nudijo banke v tujini in razmišljajo o tem, da bi tja naložile svoje depozite, bodo domače banke hitro začele razmišljati o širitvi na tuje trge, da bodo s tem zagotovile dostop storitev komitentom, ki jih nudijo tuje banke. V nasprotnem primeru lahko banka izgubi komitenta v globalnem smislu, saj bo zanj v tujini opravljala storitve tuja banka, lahko pa ga izgubi tudi na domačem trgu, saj bo v primeru, da bo zadovoljen s ponudbo, našel podružnico te tuje banke tudi na domačem trgu.

Četrta teorija s področja mednarodnega bančništva pravi, da ekspanzija oziroma širitev bank lahko prinese višje stopnje rasti in višje dobičke ali s tem, da banka vstopi na velik, hitro rastoč trg ali pa s tem, da sledi poslom svojih komitentov v tujini. Seveda pa ta pristop prinaša določena tveganja. Tveganja se pojavijo v zvezi s prilagajanjem tuji zakonodaji, ki je lahko zelo omejevalna. Na drugi strani pa so tveganja povezana zlasti s samim financiranjem poslovanja v tujini. Da bi banke zmanjšale to tveganje, naj bi se širile v države oziroma na trge, ki so podobni domačemu glede na kulturne, jezikovne in institucionalne okvirje. Na ta način lahko zelo zmanjšajo negotovosti, ki jih prinašajo širitve. Banke naj se izogibajo širitvi na politično nestabilna področja. Tveganje banke zmanjšajo tudi če se širijo na več trgov hkrati.

Zadnja teorija se ukvarja predvsem z vprašanji regulative, gibanjem deviznih tečajev in oddaljenostjo od domačega trga pri globalizaciji bančnega sektorja. Nekaterе države prepovedujejo vstop tujih bank na domače tržišče, druge podpirajo konkurenco. Mnoge

ameriške banke so ravno zaradi tega postale globalne, ker jim je to omogočala zakonodaja, ki nedvomno igra pomembno vlogo. Pomembno vlogo je zakonodaja na primer odigrala tudi pri ustanavljanju japonskih podružnic v ZDA. Ravno tako je pomembno gibanje deviznih tečajev. Depreciacija neke valute nedvomno olajša prevzem neke domače banke. Tretji pomemben dejavnik je oddaljenost od domačega trga. Z večanjem razdalje se večajo tudi stroški nadzora, matična banka pa nedvomno mora nadzirati poslovanje svoje hčerinske banke v tujini ali s sedeža banke ali z ustanavljanjem nadzornega organa v tujini (Curry, Fung, Harper, 2003, str. 27).

Banke se torej odločijo za globalizacijo ali zaradi doseganja večje rasti in možnosti doseganja večjega dobička, ker menijo da imajo neke določene primerjalne prednosti v primerjavi z drugimi bankami, da bi sledile ali vodile svoje komitente v tujino, da bi obvladovale tveganja ali zaradi regulative, ki to omogoča.

2.3 KONSOLIDACIJA IN DIVERZIFIKACIJA V FINANČNEM SEKTORJU NASPLOH

Finančne institucije se v zadnjem času soočajo s precejšnjimi spremembami, ki jih v naše življenje prinaša globalizacija.¹ V želji po zadovoljitvi potreb vedno zahtevnejšega potrošnika in na drugi strani dosegati dobre poslovne rezultate, ki so v interesu lastnikov, se v praksi srečujemo s pojavom diverzifikacije poslovanja, ki poleg večjega zadovoljstva prinaša tudi številne pasti. V želji, da bi zavarovancu, deponentu oziroma investitorju zagotovili varno in donosno naložbo, po drugi strani pa ohranili stabilno gospodarstvo, so se po prvotni liberalizaciji in deregulaciji v 70. letih nadzorniki zavedli nevarnosti teh povezovanj. Nastajajo velike in kompleksne finančne institucije, ki lahko vplivajo celo na stabilnost neke države, celotne regije ali celo sveta. Iz tega razloga so v EU leta 2002 sprejeli direktivo o dopolnilnem nadzoru nad institucijami povezanimi v finančni konglomerat (Direktiva 2002/87/EC).

Hiter globalni razvoj finančnega sektorja in liberalizacija trgov sta vodila v institucionalno povezovanje znotraj posameznih podsektorjev finančnega sektorja, v okviru in izven državnih meja. Povezovanje lahko poteka poslovno v obliki dogovora o skupnih funkcijah, produktno v obliki kreiranja hibridnih finančnih storitev ali institucionalno (finančni konglomerati). Natančneje lahko inovacijo, despecializacijo, deregulacijo in internacionalizacijo opredelimo na sledeč način:

¹ Finančne institucije, ki so del finančnega sistema se glede na obliko prenosa finančnih prihrankov delijo na finančne posrednike in agentske finančne posrednike. Finančni posredniki se naprej delijo na depozitne finančne institucije, ki zbirajo prihranke v obliki vlog (npr. banke, hranilnice...), ter na nedepozitne ali investicijske finančne institucije. Slednje razdelimo na pogodbene finančne institucije, ki zbirajo prihranke na podlagi pogodb (npr. pokojninski skladi) ter na investicijske finančne institucije, ki zbirajo prihranke na podlagi izdanih vrednostnih papirjev (npr. investicijske družbe, skladi). Agentski finančni posredniki pri prenosu finančnih sredstev pomagajo le pri vzpostavitvi stika med posojilodajalcem in posojilojemalcem. Mednje uvrščamo investicijske banke, ki pomagajo pri izdaji vrednostnih papirjev in borzne posrednike oziroma brokerje.

- Z inovacijo razumemo rast sindiciranih kreditov evrotrgov, sekuritizacijo in diseminacijo, derivative, opcije in swape in druge hibridne finančne instrumente
- Despecializacija v smeri medsektorskega povezovanja pomeni razširitev univerzalnega bančništva, povezovanje med bankami in zavarovalnicami, povezave trgovanja in posredništva vrednostnih papirjev, pojav večje konkurence v ponudbi finančnih produktov nefinančnega sektorja
- Internacionalizacija pomeni rast trgovskih financ, mednarodne izdaje in trgovanje z vrednostnimi papirji, internacionalizacija plačilnega prometa in upravljana s skladi, mednarodni prevzemi in združitve
- Deregulacija pa pomeni odpravo ločevanja med komercialnim in investicijskim bančništvom v ZDA, zmanjšanje kontrole mednarodnih kapitalskih tokov v EU, liberalizacija oblikovanja depozitnih obrestnih mer, odprava kreditnih limitov, dovoljenje za nove produkte, kot so futures, opcije in instrumenti denarnega trga, odprava fiksnih provizij za finančne storitve in nenazadnje tudi liberalizacija pravil borznega poslovanja.

V zadnjih letih torej opazamo trend strukturne deregulacije finančnega sektorja, istočasno pa prihaja do oblikovanja dodatne regulative, ki naj bi zagotavljala bolj učinkovit nadzor ustvarjanja, distribucije storitev in lastništva finančnih institucij. Oblikovanje finančnih skupin namreč prinaša dodatna tveganja, ki zajemajo določila o omejevanju konkurence s strani velikih družb, zaščiti komitentov, tveganju dvojnega štetja istega kapitala, o transparentnosti in nadzoru bančnih oz. finančnih skupin. Finančne skupine nastajajo zlasti na osnovi povezovanja med bankami in zavarovalnicami. Bančništvo in zavarovalništvo imata namreč veliko skupnega. Tradicionalno je bilo prisotno mišljenje, da banke upravljajo s finančnimi sredstvi zavarovalnice pa prevzemajo tveganja. Dejstvo pa je, da oboji delujejo na obeh področjih. Banke in zavarovalnice zbirajo finančna sredstva, da bi zaščitile finančno varnost (banke) oziroma zaščitile pred škodnimi dogodki (zavarovalnice). Velikokrat delujejo dopolnilno, na primer pri hipotekarnih poslih, kjer se zahteva tako kredit kot zavarovanje. Zato je bančno zavarovalništvo ali zavarovalno bančništvo normalen razvoj. Pri tovrstnih združevanjih gre za razvijanje skupnih produktov pri čemer pride do kapitalske povezave ali celo prevzema ali združitve (Štiblar, 2006, str. 62).

Razvoj finančnega sektorja je posledica sprememb v povpraševanju po finančnih storitvah pri komitentih in ustrezne prilagoditve ponudbe finančnih storitev pri finančnih institucijah. Velike finančne institucije, ki jih v EU imenujemo tudi finančni konglomerati, v ZDA pa velike in kompleksne bančne organizacije, so posledica konsolidacije in konvergence v razvoju finančnega sektorja. Osnovne značilnosti teh skupin so:

- Postajajo pomemben igralec na malenkostnih in grosističnih finančnih trgih z velikimi učinki v državah kjer poslujejo,

- Svoj sedež vzpostavljajo doma ali v tujini, pri čemer njihova organiziranost vpliva na način vodenja,
- Posel finančne skupine običajno obsega vrsto dejavnosti, med drugim komercialno ali investicijsko bančništvo, sekuritizacijo kreditov, trgovanje z vrednostnimi papirji ter druge aktivnosti na kapitalskem trgu, zavarovanja, skrbništvo in upravljanje premoženja, plačilni promet ali nefinančne aktivnosti (trgovina, industrija)

Obveznosti teh skupin sestavljajo različni domači in tuji viri, sredstva pa predstavlja široka vrsta domačih in tujih finančnih instrumentov. Zelo pomembne so tudi zunajbilančne postavke, ker kažejo financiranje skupin, zavarovanje tveganj (hedging) in strategije trgovanja, ki jih opravljajo prek trgov ali OTC – over the counter – prek okenc. Dodatno na tveganja vpliva tudi sama organizacijska struktura finančnih skupin: običajno skupino sestavlja mnogo pravnih oseb, ki so med seboj povezane na različne načine, kar vodi v izredno kompleksne organizacije, ki jih je težko nadzirati in obvladovati. Pogosto namreč te pravne osebe izvajajo različne dejavnosti, saj so finančne skupine mnogokrat rezultat želje po diverzifikaciji dejavnosti z namenom zniževanja tveganj poslovanja, njihov uspeh pa tako odvisen od relativne velikosti posla, profitnosti posameznih komponent dejavnosti, tveganja posameznih dejavnosti, korelacije med finančnimi tokovi posameznih poddejavnosti in sinergij med aktivnostmi v okviru skupine. Nadzor nad delovanjem takšne skupine je izredno zahteven in se običajno izvaja na treh ravneh: najprej nadzorniki ocenijo tveganje v okviru lokalnega finančnega sistema, nato ocenijo sistemsko tveganje delovanja skupine in nenazadnje ocenijo uspešnost finančnih avtoritet. Več o prednostnih in slabostih povezav v okviru skupine in o načinih rasti finančnih institucij sledi v naslednjem poglavju.

2.3.1 TEORIJA RAZVOJA POVEZOVANJA V FINANČNEM SEKTORJU

Med strategijami razvoja nekega podjetja sta posebej poznani generična rast in korporacijska diverzifikacija. Pri generični rasti podjetje povečuje svojo velikost, količino proizvodov in prihodek tako, da povečuje proizvodnjo in prodajo ene vrste proizvoda. Korporacijska diverzifikacija pomeni povečevanje podjetja z uvajanjem novih proizvodov, storitev oziroma nastopi na novih trgih. V literaturi najdemo različne načine delitve strategije korporacijske diverzifikacije (Štiblar, 2006, str. 62):

- Horizontalna: novi produkti in storitve obstoječim komitentom v isti ali novi instituciji
- Vertikalna: širitev na aktivnost dobaviteljev ali kupcev s prevzemi ali interno širitvijo
- Koncentrična: širitev z novimi proizvodi, ki so tehnološko ali tržno povezani s starimi
- Konglomeratska: širitev na nova področja

Družbe lahko sprejeto strategijo uvedejo na dva načina, in sicer z notranjim razvojem družbe ali s povezovanjem z drugimi družbami. Obstaja tudi postopni način. Omenjeni načini imajo različne posledice, stroške in hitrosti vstopa. Dva glavna vidika korporacijske diverzifikacije pa sta diferenciacija, kar pomeni razlikovanje, kako so ljudje razporejeni na različne naloge in

integracija, ki pomeni povezovanje oziroma načine s katerimi korporacija skuša koordinirati ljudi in funkcije, da bi izpolnili organizacijske naloge. Diverzifikacijo oziroma rast družb spodbujajo različni motivi in sicer zaščite večjih družb, zmanjševanje tveganja poslovanja, finančne in poslovne sinergije ter izraba tržne moči.

V primeru znotraj-sektorskega povezovanja, kar pomeni generično rast podjetja, poznamo horizontalno integracijo, v kateri se formulirajo skupine, kjer je finančna institucija nadrejena eni ali več institucijam istega finančnega sektorja. Takšne skupine nastajajo predvsem s povečevanjem vpliva posamezne finančne institucije v konkurenčni finančni instituciji znotraj sektorja s pridobitvijo večinskega oziroma kontrolnega deleža ali s spojitvami oziroma pripojitvami. Motivi za takšno rast so ekonomija obsega, sinergije, zniževanje tveganj poslovanja.

Pri zunaj-sektorskem povezovanju, ki mu drugače pravimo tudi konvergenca, gre za konglomeratno obliko rasti družb, saj pri tej širitvi posamezna finančna institucija svojim obstoječim produktom oziroma storitvam preprosto doda nove. Nastajajo velike in kompleksne finančne institucije, ki jih v EU imenujejo finančni konglomerati. Le-te definiramo kot skupino finančnih podjetij, ki opravljajo finančne storitve v vsaj dveh sektorjih finančnega sistema, med-sektorske storitve morajo pri teh povezavah ostati pomembne. Osnovni finančni sektorji so bančništvo, zavarovalništvo in naložbeništvo. EU določa, da mora biti za finančni konglomerat vsaj eno podjetje iz zavarovalniškega sektorja in najmanj eno iz bančnega ali naložbenega sektorja. Pri znotraj-sektorskem povezovanju govorimo o dveh oblikah. Prvo skupino predstavlja tako imenovano pogodbeno sodelovanje, kjer se finančne institucije dogovorijo za medsebojno izkoriščanje distribucijskih kanalov oziroma za odstop baze podatkov o strankah, banka denimo pa sklene pogodbo o zastopanju z zavarovalnico. Drugo skupino povezovanja pa predstavljajo lastninske oziroma kapitalske povezave. Na primer finančno podjetje ustanovi novo gospodarsko družbo, ki opravlja storitve v drugem finančnem sektorju kot ustanoviteljica, skupni podvig dveh družb. To so tako imenovani institucionalni vstopi, ki so povezani z velikimi stroški. Z manjšimi stroški so povezane institucionalne povezave, ki ravno tako omogočajo doseganje sinergijskih učinkov. Tu mislim predvsem posredno ali neposredno lastništvo poslovnega deleža, delnic ali drugih pravic, preko katerih se lahko vpliva na upravljanje druge finančne institucije. Pri med-sektorskih povezavah ni možna popolna povezava oziroma integracija.

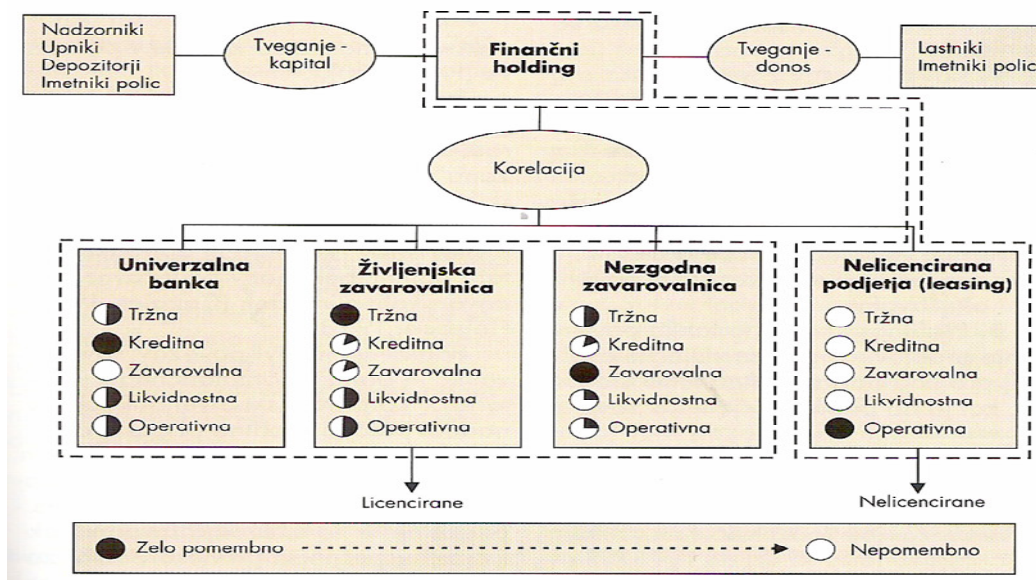
Pozitivne posledice povezav v velike kompleksne finančne institucije lahko povzamem v (Štiblar, 2006, str. 63):

- Sinergijski učinki ekonomije raznovrstnosti
- Zmanjševanje tveganja poslovanja
- Rast
- Obramba pred sovražnimi prevzemi
- Profitnost
- Finančni motivi;

Negativne posledice povezovanja v finančne konglomerate pa predstavljajo:

- Regulatorna arbitraža: knjiženje transakcij v drugi instituciji skupine, večkratno štetje kapitala, prekomerno zadolževanje;
- Okužba: težave ene institucije v skupini se prenesejo na druge, kar jim zniža rating ali oceno
- Moralni hazard: prevelike finančne institucije ni mogoče poslati v bankrot
- Transparentnost: transakcije znotraj skupine ostanejo skrite, zato tudi tveganja niso jasna
- Navzkrižje interesov: velika finančna skupina nastopa do komitentov v več konfliktnih vlogah
- Zloraba tržne moči: večja koncentracija zmanjšuje konkurenco na trgu

Slika 1: Tveganja v finančnem konglomeratu

Vir: Štiblar, 2006, str. 63

V nadaljevanju podajam kakšni so predpisi glede povezovanja v finančne konglomerate na področju EU.

2.3.2 PRAVNA UREDITEV V EU

Z direktivo o zavarovalniških skupinah (98/78/EC) je bil narejen prvi korak k vzpostavitvi konglomeratov. Za banke so bila podana jasna pravila konsolidacije v direktivi iz leta 1992 (92/30/EC), za zavarovalniške skupine pa ji ni bilo vse do leta 1998, ko so postavili delne rešitve (Štiblar, 2006, str. 65).

Za zavarovalniške skupine je v veljavi direktiva 98/78/EC, ki govori predvsem o nadzoru nad zavarovalnicami v zavarovalniški skupini. Direktiva za primer dopolnilnega nadzora

izenačuje zavarovalnice s pozavarovalnicami, tako da je dopolnilni nadzor predpisan tudi v primeru, ko je zavarovalnica udeležena v pozavarovalnici in obratno. Povezovanje zavarovalnic prinaša predvsem dohodkovne in stroškovne sinergije, saj te v veliki večini ponujajo enake produkte.

Zavarovalnice in banke se lahko povezujejo institucionalno, poslovno ali produktno. Z vidika potrošnika finančnih storitev sta najpomembnejši povezovanji preskrbovalno povezovanje in povezovanje uporabnosti. Optimalna vključitev v bančno zavarovalništvo je odvisna od raznolikosti distribucijskih kanalov, položaja banke oziroma zavarovalnice na trgu, dostopnosti primerne partnerja, organiziranosti in usposobljenosti managementa (Štiblar, 2006, str. 66). Banke in zavarovalnice se vključujejo v bančno zavarovalništvo ali zavarovalno bančništvo z ustanovitvijo nove pravne osebe oziroma s kapitalskim povezovanjem.

Direktiva o finančnih konglomeratih (2002/87/EC) je bila sprejeta novembra leta 2002. Uvaja nove zahteve za konglomerate, ki imajo nadrejeno družbo. Finančni konglomerat tako po novi zakonodaji pomeni skupino, ki izpolnjuje pogoje (Štiblar, 2006, str. 66):

- Nadzorovana pravna oseba je na vrhu skupine, oziroma vsaj ena podrejena oseba v skupini je nadzorovana pravna oseba, če na vrhu skupine ni nadzorovana oseba,
- Kjer obstaja nadzorovana pravna oseba na čelu skupine je to družba mati pravne osebe v finančnem sektorju ali pravna oseba povezana s pravno osebo v finančnem sektorju
- Kjer ni nadzorovane pravne osebe na čelu skupine (mešani konglomerat), dejavnosti v skupini pa se povečini opravljajo v finančnem sektorju,
- Vsaj ena pravna oseba v skupini je iz zavarovalniškega sektorja in vsaj ena iz bančnega ali investicijskega sektorja,
- Konsolidirane ali nakopičene dejavnosti pravnih oseb v skupini znotraj zavarovalniškega sektorja in konsolidirane ali nakopičene dejavnosti pravnih oseb znotraj bančnega ali investicijskega sektorja so pomembne, kar pomeni, da njihove bilančne vsote v skupni aktivni finančnega konglomerata predstavljajo vsaj 10 %.

Namen direktive je zagotavljanje stabilnosti na evropskih finančnih trgih, postavljanje skupnih bonitetnih standardov za nadzor finančnih konglomeratov po Evropi, ustvarjanje enakih pogojev poslovanja ter ustvarjanje večje pravne varnosti za potrošnike, komitente zavarovance in investitorje.

2.3.3 PRAKSA POVEZAV V EU

Finančni konglomerati torej nastanejo s pomočjo združevanj in prevzemov, kar vodi v bančno zavarovalništvo ali zavarovalno bančništvo. Obseg tovrstnih povezav v okviru EU do leta 2005 prikazuje Tabela 3 (na str. 15).

Tabela 3: Vrednost združitvev, pripojitev bank in zavarovalnic v EU v obdobju 1990 – 2005 (milijarde €)

Prevzemnik	Domači		Znotraj EU		Zunaj EU		Skupaj	
	Prevzeti							
	Banka	Zav.	Banka	Zav.	Banka	Zav.	Banka	Zav.
Banka	446	41	75	4	60	5	581	50
Zav.	52	115	20	37	4	73	77	226

Vir: Štiblar, 2006, str. 48

V ZDA so bili v enakem obdobju prevzemi z zavarovalnicami kot prevzemniki mnogo večji kot v EU, z bankami kot prevzemniki pa mnogo manjši kot v EU. Nedomači prevzemi so bili v ZDA mnogo manjši kot v EU. Iz razpredelnice lahko vidimo, da se znotraj EU banke združujejo oziroma prevzemajo predvsem banke, zavarovalnice pa zavarovalnice.

Največji posli združitvev in prevzemov v razdobju 1990 – 2005 so bili v EU :

- Allianz – Dresdner Bank (22,3 milijarde €)
- Lloyds – Scottish Widows Fund (12,0 milijarde €)
- Fortis – General de Bank (10,5 milijarde €)

Največje skupine bančnega zavarovalništva v EU – 15 (stare članice pa so):

- Deutsche Bank (Nemčija, 917,7 milijarde €)
- Allianz (Nemčija, 911,9 milijarde €)
- BNP Paribas (Francija 825,3 milijarde €)
- HSBC holdings (Velika Britanija 778,6 milijarde €)
- ING Group (Nizozemska 705,1 milijarde €)
- ABN AMRO (Nizozemska 597,4 milijarde €)
- Royal Bank of Scotland (Velika Britanija, 590,0 milijarde €)
- Barclays (Velika Britanija, 573,5 milijarde €)
- Credit Agricole (Francija, 563,3 milijarde €)
- Societe Generale (Francija, 512,5 milijarde €)

Leta 2006 je bilo po podatkih strokovne skupine (Mixed Technical Group on the prudential regulation for financial conglomerates) na območju EU skupno 75 finančnih konglomeratov. Tudi tokratni podatki ne vključujejo konglomeratov Belgije, Grčije, Portugalske in Slovenije, saj v teh državah še niso dokončno identificirali konglomeratov, poleg tega niso zajeti vsi

avstrijski in francoski konglomerati. Slovenija naj bi predvidoma po sprejemu vseh potrebnih predpisov identificirala finančne konglomerate ter jih naznanila komisiji.

3 GLOBALIZACIJA IN PRIVATIZACIJA

Pojav globalizacije povezujemo s tem, da se gospodarstvo ustavi, s potrebo, da gospodarstvo najde nove trge za ekspanzijo kapitala ter nove trge za proizvode in storitve. Prav tako je globalizacija povezana s političnimi spremembami. (Sjekloča, 2006, str.45). Zaradi vseh omenjenih razlogov je globalizacija zajela tudi tranzicijske države, (in torej tudi Slovenijo) ki jih je v preteklosti označevalo plansko gospodarstvo. Da bi se te države vključile v globalne trge, so se morale najprej preoblikovati: preoblikovanje iz planskega gospodarstva v tržno, ter s tem preoblikovanje družbene lastnine v zasebno, poznano tudi pod pojmom privatizacija, je bil torej predpogoj za uspešno globalizacijo. Družbena² oziroma državna podjetja, ki so značilna za plansko gospodarstvo in država, ki ščiti svoje gospodarstvo in s tem svoje meje, namreč ne morejo delovati globalno.

V socialističnem sistemu, ki je označeval slovensko pre-tranzicijsko obdobje, je obstajala posebna povezanost med podjetji in bankami ter prek bank z monetarno politiko. Banke so namreč dajale posojila podjetjem, ki pa jih le-ta niso bila sposobna vračati. Ravno zaradi tega je kasneje prišlo do potrebe po sanaciji slovenskih bank. Glede na majhnost denarnega območja tolarja ter tranzicijsko državo, je bila Slovenija vseeno gospodarstvo, ki ni bilo v tako brezupnem stanju, kot druge države na prehodu v tržno gospodarstvo (Ribnikar, 2006, str. 79). Privatizacijo je spremljalo prestrukturiranje finančnega sistema, zlasti vzpostavitev trgov kapitala, sanacija in privatizacija bančnega sektorja. Z namenom doseganja konkurenčnosti na globalnem finančnem trgu so se torej morale slovenske banke v preteklosti najprej preoblikovati oziroma prestrukturirati.

Prestrukturiranje slovenskega bančnega sektorja zajema sanacijo treh največjih bank kot glavno sestavino in različne aktivnosti v korist krepitve vseh bank. Formalno se je proces sanacije pričel leta 1993, končal pa sredi leta 1997. Sanacijo bank lahko definiramo kot reševanje problema slabe aktive bank, ki je nastala kot posledica neučinkovitosti v posojanju, negativnih tečajnih razlik, deviznih vlog prebivalstva, visoke inflacije (in posledično negativnih realnih obrestnih mer) in visokih operativnih stroškov (Štiblar, 2004, str. 61). Sanacija bank je torej proces, ki vključuje organizacijske, finančne in pravne ukrepe. Zajema finančno sanacijo, prestrukturiranje in spremembo lastniške strukture bank. S sanacijo bank naj bi dosegli njihovo boljšo likvidnost, dobičkonosnost in solventnost.

Naslednjo fazo h doseganju konkurenčnosti na globalnem finančnem trgu predstavlja proces privatizacije. Predpogoj za preoblikovanje planskega gospodarstva v tržno gospodarstvo je

² V državah bivše Jugoslavije smo imeli družbeno lastnino, medtem ko je bilo lastništvo v ostalih tranzicijskih državah v državni lasti.

namreč tudi preoblikovanje družbene lastnine v privatno. V ožjem smislu privatizacijo razumemo kot prenos lastništva z javnega sektorja v zasebni, tako na nedržavne pravne osebe, kot tudi na fizične osebe z namenom dosegati večjo ekonomsko učinkovitost subjektov, ki so v lasti države (Ribnikar, 1994, str. 5). Med državami se cilji privatizacije razlikujejo glede na različno stopnjo razvitosti tržnega gospodarskega okolja. Privatizacija je torej instrument ekonomske politike, ki omogoča doseganje širše zastavljenih političnih in gospodarskih reform, kar je značilno za gospodarstva, ki so v tranziciji, se pravi na prehodu v tržno gospodarstvo.

Privatizacija bank omogoča večjo učinkovitost poslovanja, pregledno lastništvo bank in nenazadnje tudi vstop tujih investitorjev v bančni prostor.

Zakaj pričeti proces privatizacije v finančnem sektorju oziroma zakaj sploh privatizirati banke? Kaj pomeni privatizacija bank za nacionalno gospodarstvo? Uspešnost posameznega gospodarstva je zelo odvisna od uspešnosti finančnega sektorja, saj ta izvaja dve pomembni dejavnosti (Prohaska, 1999, str. 210):

- Alokacijska funkcija: Finančni sistem posreduje finančna sredstva od suficitnih k deficitnim ekonomskim celicam, oziroma omogoča razdelitev dohodka v času in razdelitev sredstev med različnimi projekti, ki med seboj konkurirajo.
- Transformacijska funkcija: Finančni sistem ustvarja nove finančne instrumente, ki omogočajo naprednejše in učinkovitejše načine plačil ter investicijske odločitve.

Številne študije in izkušnje iz prakse vodijo k dejstvu, da je razvoj finančnih institucij hitrejši in učinkovitejši, če so le – te prepuščene privatnemu sektorju. Glavna prednost tržnega sistema s privatnimi finančnimi posredniki izhaja iz uporabe tržnih signalov in zasledovanja profitnega motiva pri pridobivanju ustrezne količine prihrankov ter alokaciji le-teh v produktivno uporabo. Tržne institucije lahko pritegnejo ustrezno količino prihrankov z določitvijo obrestne mere, ki dejansko odraža razmerje med trenutnimi in bodočimi potrebami v družbi (Narat, 1996, str. 11).

Razloge za privatizacijo poslovnih bank torej lahko strnem v naslednje točke (Narat, 1996, str. 11):

- Potrebno je urediti odnose med lastniki in poslovodstvom bank na način, ki bo zagotovil dolgoročno donosnost bank, kar je nemogoče, če je država hkrati lastnik in nadzornik banke. V okviru privatizacije je potrebno zagotoviti takšno lastniško strukturo, ki bo omogočala primeren poslovni nadzor nad banko, usmerjen v minimiziranje stroškov, zagotavljanje ustreznega jamstva za obvladovanje tveganj bančnega poslovanja in kakovostno upravljanje.
- Privatizacija lahko v državo pripelje strateške partnerje, ki bodo slovenske banke okrepili tako na račun svežega kapitala, kot širjenja novih produktov, znanj in tehnologij. Na ta način bodo banke postale učinkovitejše in pripravljene na popolno liberalizacijo in poostreno konkurenco.

- Ustvarjanje prihodkov od prodaje bank se tudi pogosto navaja kot enega izmed pomembnejših razlogov za privatizacijo bank. Če naj bi ustvarili te prihodke, mora biti privatizacija odplačna, torej mora kupec dejansko plačati za nakup posamezne banke.

Nekateri drugi avtorji navajajo še druge razloge za privatizacijo bank (Bonin, Wachtel, 1996, str. 1 – 2):

- Od države neodvisno upravljanje bank;
- Omejevanje političnih vplivov v upravljanju bank;
- Zagotovitev finančne neodvisnosti, solventnosti in ustrezne likvidnosti bank;
- Vzpostavitev konkurenčnega in učinkovitega bančnega sektorja (domače banke bi morale dokapitalizirati in spodbujati tujo konkurenco).

Razlogi za privatizacijo so torej različni in v večini primerov pogojeni z ekonomskimi, finančnimi in političnimi dejavniki. Cilji privatizacije obsegajo učinkovitejšo porabo sredstev, večjo mobilizacijo potencialnih virov, večjo svobodo izbire za uporabnike in večjo neodvisnost. Ne gre samo za uveljavitev privatnega sektorja na račun državnega in nadomestitev državne regulacije s tržno, pač pa za vzpostavitev liberalnejše in učinkovitejše države ter s tem njenega finančnega sektorja (Borak, 1992, str. 54).

V nadaljevanju skušam ugotoviti kakšen je bil bančni sektor v Sloveniji po osamosvojitvi.

3.1 BANČNI SEKTOR V SLOVENIJI PO OSAMOSVOJITVI

Bančni sektor v Sloveniji je po osamosvojitvi doživel veliko sprememb. Ustanovljena je bila neodvisna centralna banka in sistem univerzalnega bančništva, katerega so sestavljale centralna banka (Banka Slovenije) in poslovne banke ter hranilnice. Banka Slovenije je uradno nastala 25. junija 1991 s sprejetjem Zakona o Banki Slovenije. Sprva je razglasila, da bo delovala znotraj jugoslovanskega denarnega območja, vendar ji je Narodna banka Jugoslavije prenehala pošiljati bankovce in kovance in jo s tem izključila iz sistema. Prepovedali so zadolževanje v tujini, zavrnilo refinanciranje in prodajo deviz. 8. oktobra 1991 je praktično začel delovati slovenski denarni sistem, zakonito plačilno sredstvo je postal slovenski tolar, uporabljati so se začeli vrednostni boni. Banka Slovenije je prevzela funkcijo centralne banke, ki uživa ustrezno stopnjo neodvisnosti in je samostojna v določanju svojega instrumentarija in delovanja zaradi zakonsko določenih nalog: uravnavanje količine denarja v obtoku, skrb za likvidnost bančnega sistema, skrb za splošno likvidnost do tujine, kontrola bank in hranilnic, izdajanje bankovcev v obtok in posli za Republiko Slovenijo (Mencinger, 2001, str. 29).

V Sloveniji so se odločili za državno podprto sanacijo bank, torej za sanacijo, ki bo potekala ob podpori Banke Slovenije in poslovnih bank. Če bi država prepustila sanacijo bankam samim, bi lahko bili varčevalci izpostavljeni špekulacijam. V sanacijo je bil praktično

vključen celoten bančni sistem, z začetkom leta 1993 v Ljubljanski banki in Kreditni banki Maribor, 1994 leta pa so začeli s sanacijo tudi v Kreditni banki Nova Gorica. Te tri banke so v slovenskem bančnem sektorju predstavljale večinski delež in so pokrivalo več kot polovico trga. Prvi del sanacije je predstavljal zamenjavo državnih obveznic, ki jih je izdala ASBH s slabo aktivo bank, vendar ne s celotno aktivo. Tako je država preprečila, da bi banke vso slabo aktivo prepustile državi, hkrati pa bi banke nadaljevale s posojanjem denarja slabim komitentom, saj bi v primeru nezmožnosti plačila zopet posredovala država. V začetku leta 1993 so tako na ASBH prenesli 85 odstotkov slabih posojil, preostalih 15 odstotkov je ostalo v bilancah bank. (Gaspari, 2002, str. 53).

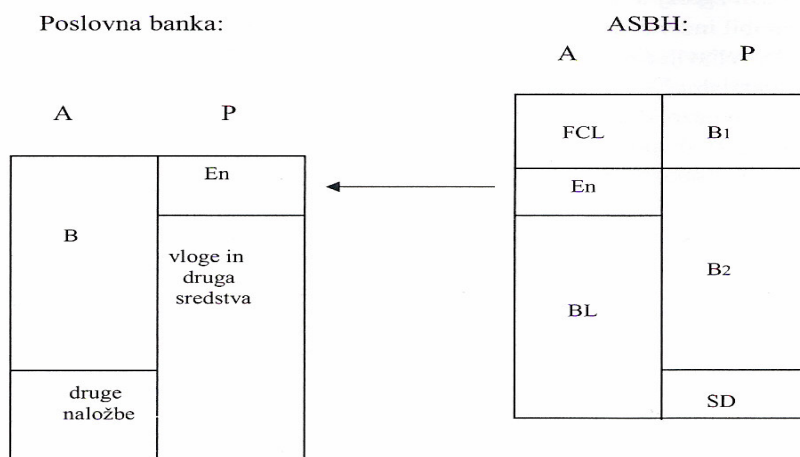
Glavne značilnosti slovenskega modela sanacije so naslednje (Štiblar, 2002, str. 45):

- Strožji nadzor s strani Banke Slovenije,
- Uveljavitev zakonodaje skrbnega poslovanja bank v bančnem zakonu iz leta 1991 in njemu sledečih podzakonskih aktov,
- Uvedba zahtev po minimalnem ustanovitvenem kapitalu in po minimalni kapitalski ustreznosti bank,
- Natančne zahteve glede oblikovanja rezervacij v bankah za dane kredite,
- Ustanovitev posebne Agencije za sanacijo bank in hranilnic (ASBH),
- Kakovostna koordinacija med oblastmi (Ministrstvo za finance, Banko Slovenije in ASBH)

Pri sanaciji bank v Sloveniji so bile uporabljene naslednje tehnike (Štiblar, 2002, str. 45):

- Prevzem bank s strani države prek ASBH,
- Delna zamenjava zamrznjenih deviznih vlog in težko izterljivih ali neizterljivih kreditov strankam za državne obveznice,
- Začasna oprostitev izpolnjevanja deviznega minimuma in obveznih rezerv bankam v sanaciji, ki je trajala do konca leta 1994.

Slika 2: Sanacija bank v Sloveniji

LEGENDA:

B – obveznice ASBH

En – nov lastniški kapital banke

BL- slaba posojila

FCL – negativne tečajne razlike

B₁- obveznice, izdane za devizne vloge prebivalstva

B₂ – obveznice, izdane za del slabe aktive banke

SD – subordiniran dolg ASBH do nekdanjih lastnikov bank

Vir: Ribnikar, 1994, str. 5

V začetku postopka sanacije bank je bilo potrebno očistiti bilance bank. S tem naj bi na eni strani dosegli izpolnitev predpisanih meril kapitalske ustreznosti, na drugi strani pa naložbe bank 'očistili' nevnovčljivih oziroma slabih terjatev. Vsa slaba posojila in izgube, ki so nastali kot posledica negativnih tečajnih razlik, so bila zamenjana za obveznice ASBH z jamstvom Republike Slovenije, dospeljem glavnice čez 30 let in 8 odstotno obrestno mero, ki so bile vezane na gibanje tečaja tolarja proti nemški marki. S tem so banke pridobile donosno aktivo. En del obveznic je bil namenjen oblikovanju lastniškega kapitala bank, ki ga je poleg slabih posojil prevzela ASBH. Na podlagi ustavnega zakona sta bili kot rezultat sanacije julija 1994 ustanovljeni dve novi banki, Nova ljubljanska banka (NLB) in Nova Kreditna banka Maribor (NKBM). Država je poleg NLB in NKBM postala tudi 100 odstotni lastnik Poštne banke Slovenije, ter dobila neposredno kontrolo nad petimi manjšimi bankami iz skupine NLB. Tako je približno 50 odstotkov celotnega premoženja slovenskih bank prišlo pod neposredno kontrolo Vlade Republike Slovenije (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 42-43). Toda banke ne morejo ostati trajno v državni lasti, temveč se morajo privatizirati, ne samo zato, da ne bi bile državne, ampak da se prek tega zagotovi njihova večja uspešnost in enak položaj vseh bank nasproti denarnim in nedenarnim oblastem (Ribnikar, 1994, str. 5). Sanaciji bank torej mora slediti privatizacija kot nadaljevanje preoblikovanja bančnega sistema. Iz več razlogov je bila le – ta v Sloveniji odložena do leta 2001.

4 PRIVATIZACIJA BANK V SLOVENIJI

Privatizacija je nadaljevanje preoblikovanja celotnega slovenskega bančnega sistema. Njen glavni namen je povečati ekonomsko uspešnost, ohraniti slovensko identiteto in pridobiti prihodke za pokrivanje stroškov sanacije. Predpostavke uspešne privatizacije so postopnost, kombinacija metod z vključitvijo domačih investitorjev, oblikovanje bančnih skupin, sodelovanje institucionalnih investitorjev ter razrešitev lastniških terjatev iz preteklosti. Pri privatizaciji v Sloveniji naj bi bilo po mnenju nekaterih strokovnjakov potrebno upoštevati še (Štiblar, 1996, str. 36):

- Privatizacija naj bi bila postopna, vendar je tak način prepočasen in kritičen, saj s postopnostjo banka izgublja vrednost, če nima usklajenih aktivnih lastnikov in s tem jasne podpore razvojni viziji.
- Razporeditev lastništva naj bi odsevala naslednja razmerja: 1/3 domači privatni lastniki (najboljša podjetja, zavarovalnice, varčevalci in zaposleni), 1/3 država preko pokojninskih in odškodninskih skladov in 1/3 tuji lastniki.
- Pri privatizaciji in kapitalskem povezovanju z drugimi bankami je ključnega pomena ocena vrednosti banke;
- Potrebno je natančno oceniti strošek sanacije banke in ga javno objaviti

Razlogi za privatizacijo bank so še (Cvikl, 1997, str. 1):

- Privatizacija lahko pripelje v državo strateške partnerje, ki bodo slovenske banke okrepili za širitev v srednjeevropski in evropski prostor. Sposobnost in strokovnost zaposlenih, mednarodne izkušnje, gospodarska vpetost v regijo in domači tržni delež predstavljajo razloge za nakup NLB.
- Privatizacija bo prispevala k zmanjšanju vpliva oblastnih struktur na gospodarstvo.

Štiblar navaja naslednje faze preoblikovanja slovenskega bančnega sektorja (Štiblar, 1996, str. 35):

1. Do konca leta 1999:
 - Se privatizira 35 % državnih bank: po sedanjem načrtu za privatizacijsko luknjo 10 %, za denar oziroma menjavo delnic z drugimi bankami 15 %, za GDR oziroma tuje finančne organizacije z obveznim povratnim odkupom čez nekaj let 10 %.
 - Povezovanje poteka na ravni začetkov oblikovanja bančnih skupin
2. Med letom 2000 in vstopom v EU:
 - Banki se privatizirata do preostanka okrog tretjine deleža države, nato vstopi tuji delničar, ki prinese novo tehnologijo in vpetost v mednarodno investicijsko bančništvo. Ciljna lastniška struktura obeh bank naj bi bila: 1/3 država in paradržavni skladi, 1/3 slovenski nefinančni subjekti (podjetja in posamezniki) in 1/3 tuji partner, s

čimer se onemogoči zasledovanje parcialnih lastniških interesov v korist ekonomske učinkovitosti.

- V povezovanju naj bi se dokončno oblikovali dve skupini, skupina okoli NLB s 50 % deležem, drugi skupina z okoli 30 % deležem in preostale banke, ki bi skupaj imele 20 % tržni delež
3. Ob vstopu Slovenije v EU:
- Lastniška struktura danes privatiziranih bank se bistveno ne spremeni, le delež države se še zmanjša v korist slovenskih komitentov, delež tujcev še vedno ostane do 1/3 kar velja predvsem za NLB.
 - Vse slovenske banke (dve ali tri skupine) se hkrati povežejo v eno močno slovensko bančno skupino, ki bi pokrivala 75 % slovenskega bančnega prostora in sicer tako, da bi si medsebojno izmenjali delnice in to pod vodstvom NLB.

Nobena od stopenj, ki jih je Štiblar predvidel, se ni odvijala po načrtih. Vlada RS je zamujala že z začetkom privatizacije, ki se je začela šele spomladi leta 2001, kljub temu, da je bila sanacija bank zaključena že leta 1997. Povezovanje slovenskih bank ni bilo uspešno, propadli so poizkusi združevanj med NLB in SKB, NLB in NKBM, ter med Abanko in SKB.

4.1 CILJI PRIVATIZACIJE BANK V SLOVENIJI

Cilj privatizacije je vzpostaviti zdrav, učinkovit in konkurenčen bančni sektor, ki bo v daljšem času nudil sodobne bančne storitve univerzalnega bančništva tako državi kot gospodarstvu in nenazadnje tudi prebivalstvu. Glavna cilja privatizacije v Sloveniji sta bila torej predvsem:

- Povečala naj bi se učinkovitost in konkurenčnost bank in bančnega sistema kot celote,
- Kupnina od prodaje deležev v obeh bankah naj bi v kar največjem možnem obsegu zagotovila zmanjšanje javnega dolga, ki je nastal v procesu sanacije.

Da bi te cilje dosegli, se je vlada leta 2001 odločila preko mednarodne ponudbe poskušati pridobiti zainteresirane ključne investitorje za nakup 34 % deleža NLB in 65 % deleža NKBM pri čemer naj bi potencialni novi lastniki prihajali iz vrst mednarodno uveljavljenih finančnih institucij. Dodatnih 9 % delnic NLB naj bi prodali dobro poučenim portfeljskim investitorjem. Od novih lastnikov se je zahtevala sposobnost zagotavljanja nadaljnjega razvoja obeh privatiziranih bank, predvsem na osnovi prenosa novih znanj in bančnih produktov ter seveda z zagotovitvijo potrebnega dodatnega kapitala, ki bi bankam omogočil rast tako na domačem kot tudi na tujem trgu. Po programu privatizacije iz leta 2001, bi morale priti do sočasnega vstopa tujih lastnikov v obe največji slovenski banki. V tem obdobju je bila SKB kot tretja največja slovenska banka že popolnoma v lasti Societe Generale, torej v tuji lasti, ravno tako pa so se v Banki Koper pogajali o prodaji večinskega deleža italijanski banki San Paolo IMI, napovedoval se je tudi že prevzem Krekove banke. Dejstvo je, da prihoda tujcev v slovenski bančni prostor ne moremo zaustaviti. Na drugi strani

pa to ne pomeni, da bodo tujci postali lastniki vseh ali skoraj vseh slovenskih bank, kot bi se morda komu zdelo na prvi pogled (Štiblar, 2006, str. 63).

4. 2 PRVA FAZA PRIVATIZACIJE NLB

Za NLB je bil poziv za nakup 2.613.610 navadnih delnic, ki so predstavljale okrog 34 % osnovnega kapitala banke, z upoštevanjem predvidenih novo izdanih delnic oktobra 2001 z nominalno vrednostjo 2000 SIT, objavljen 17. septembra 2001. Program privatizacije naj bi izvedli v dveh fazah. V prvi naj bi se zmanjšal lastniški delež države iz 75 % na 25 % plus ena delnica. Lastniška struktura naj bi poleg deleža države vsebovala še 15 % delež dotodanjih drugih delničarjev, 12 % delež delničarjev treh pripojenih hčerinskih bank in sicer Pomurske banke, Dolenjske banke in Banke Velenje, 14 % delež zmanjšan za eno delnico portfeljskih investitorjev ter 34 % delež strateških investitorjev. Posebej je bila opredeljena možnost, da lahko država v primeru da ne pride do odkupa 14 % s strani portfeljskih investitorjev oziroma da začnejo strateški investitorji kasneje neposredno ali prek tujih oseb odkupovati delnice od drugih delničarjev, opravi prodajo dodatnega paketa delnic. Finančni svetovalec za vodenje in nadzor prodaje NLB je bila družba NM Rothschild & Sons Limited. Strateški partnerji so morali oddati vloge do 1. oktobra 2001. Pogoj za sodelovanje pri nakupu je bil vsaj 10 milijard EUR bilančne vsote in velikost kapitala, ki ni smela biti manjša od milijarde EUR. Rok za oddajo nezavezujočih pogodb je bil 22. oktober. Nato je komisija opravila ožji izbor investitorjev in odločala o najboljšem ponudniku. Sledila je priprava pogodbe, ki so jo posredovali Ministrstvu za finance. V ožji izbor so prišli EBRD, Erste Bank iz Avstrije in KBC banka iz Belgije.

Tabela 4: NLB in njeni možni kupci

	NLB	ERSTE BANK	KBC
BILANČNA VSOTA (MLRD €)	4,59	82,33	209,06
KAPITAL (MLRD €)	0,36	4,38	5,93

Vir: Štiblar, 2006, str. 62

Iz tabele lahko vidimo, da sta obe banki močnejši od NLB tako kar zadeva bilančno vsoto kot kapital. Vlada pa je želela najti ravno takšne partnerje, ki bi bili sposobni vlagati dodatni kapital v banko in povečati vrednost banke.

Poleg tega je moral bodoči potencialni strateški partner ponuditi tudi ustrezno ceno in sposobnost kot učinkovit ključni investitor. To lahko vidimo v finančni moči, pripravljenosti za vlaganje dodatnega kapitala, komplementarnosti s poslovanjem NLB, sposobnosti posredovanja znanja, predvsem iz področja investicijskega bančništva, upravljanja premoženja, zavarovalno – bančnih produktov ter nenazadnje informacijske tehnologije. KBC je oddala zavezujočo ponudbo, Erste Bank pa se je umaknila. Vloga EBRD pri privatizaciji

NLB se je spremenila. Ta banka naj bi pridobila 5 % delež NLB po ceni in pod pogoji, ki bi veljali za strateškega partnerja. Po dokapitalizaciji NLB naj bi ji avtomatsko pripadalo toliko delnic, da bi obdržala 5 odstotni delež.

Pogajanja z belgijsko banko KBC so trajala do aprila 2002, ko je komisija za vodenje in nadzor nad privatizacijo predlagala sklenitev pogodbe. Potrebno je bilo še potrditi odločitve s strani vlade, ter Banke Slovenije, ki mora določiti kvalificirani delež v glasovalnih pravicah. Do dejanskega podpisa pogodbe o nakupu 34 % deleža NLB s strani KBC je prišlo 8. maja 2002. KBC je za delnice plačala 435 milijonov €, kar pomeni da je cena delnice dosegla vrednost 37.550 SIT. Poleg tega so imeli v KBC moratorij do nakupa novih delnic NLB do 31. 12. 2005, kar je NLB omogočalo, da je ostala mednarodno mešana banka v večinski domači lasti.

4.3 DRUGA FAZA PRIVATIZACIJE

Prodaja 14 % deleža portfeljskim investitorjem naj bi se začela za razpolaganjem s konsolidiranimi bilancami NLB za leto 2001. Začetek decembra 2001 je prišlo do spremenjenega programa privatizacije, saj se je vlada odločila za pospešitev drugega kroga privatizacije s kombinacijo 15 % dokapitalizacije banke.

Tako je v drugi fazi privatizacija obsegala dva kroga:

- Zaradi spremembe vloge EBRD v privatizaciji NLB je ta na začetku kupila 5 % delnic po enaki ceni in pod enakimi pogoji kot so veljali za KBC
- Sledila je 7 % dokapitalizacija NLB. Delnice so bile ponujene portfeljskim investitorjem, pri čemer je sodelovala tudi EBRD, ki ji je avtomatično pripadlo toliko delnic, da je še naprej obvladovala 5 % delež. Institucionalni lastniki so imeli za nakup delnic v višini 10 % popust, EBRD pa je imela pravico kupiti vse delnice, ki jih portfeljski investitorji niso kupili, do leta 2005 pa so jih morali še trikrat ponuditi v odkup portfeljskim investitorjem.

V drugi fazi je vlada predvidevala prodajo 9 % deleža banke, za kar je objavila tudi javni razpis. Preko tega je osmim domačim investitorjem prodala samo 0,3 % delnic, ostalih 8,7 % niso uspeli prodati. Zato so leta 2003 sklenili ustaviti prodajo in postopek privatizacije NLB. Tako država omenjenih delnic kljub pravici EBRD ni prodala, ampak so jih zadržali zase. Tako je bila privatizacija NLB končana, njene delnice niso bile uvrščene v borzno kotacijo. Vse od konca privatizacije do danes se lastniška struktura ni bistveno spremenila, saj je imela KBC moratorij na kupovanje novih delnic do 31. 12. 2005. Potekajo pa že novi pogovori o tem kako banko nadalje privatizirati.

4.4 UČINKI PRODAJE BANKE

Povezava NLB in belgijskega partnerja KBC je kmalu pokazala nekaj pozitivnih pridobitev. Predvsem se je to pokazalo pri uvajanju novosti, natančneje pri trženju bančno zavarovalnih produktov in produktov na področju upravljanja s sredstvi. Kmalu so ustanovili hčerinsko družbo NLB Vita, ki prodaja produkte življenjskega zavarovanja z know-how (znanje in izkušnje) KBC. Ravno tako so pričeli poslovati tudi NLB skladi, Družba za upravljanje d.o.o., ki trži različne sklade in je danes ena večjih v Sloveniji, ima 11 različnih vzajemnih skladov in enega garantiranega. Skladi se med seboj razlikujejo tako po geografski kot tudi po panožni razpršenosti in stopnji tveganja, ter potencialni donosnosti. Poleg teh dveh hčerinskih družb sta nastali še Skupna, ki se ukvarja s pokojninskimi zavarovanji in LB Leasing (Štiblar, 2006, str. 63).

Po privatizaciji je NLB usmerila svoj razvoj tudi v tujino in sicer predvsem v jugovzhodno Evropo. Intenzivno kupuje deleže bank predvsem v Bosni in Hercegovini, Srbiji, Črni Gori in Makedoniji. Nenazadnje so izvedli tovrstno investicijo tudi na Kosovem. V lanskem letu so potekale združitve bank v lastništvu Skupine NLB v Črni Gori ter Bosni in Hercegovini. Poleg držav bivše Jugoslavije, ki so nam vsaj po skupni preteklosti bolj blizu, pa je NLB prisotna tudi v Bolgariji in Rusiji ter nekaterih državah srednje Evrope. Skupina NLB ima v teh državah predvsem banke, poleg tega pa še podjetja s področja leasinga, faktoringa in zavarovalništva.

Skupina NLB si nedvomno želi prodreti tudi na hrvaški bančni trg, vendar predvsem zaradi političnih razlogov zaenkrat še ni uspela. Hrvaške oblasti omejujejo prihod NLB na Hrvaško z rešitvijo problema hrvaških varčevalcev nekdanje Ljubljanske banke. Tudi sam partner KBC si želi vstopiti na hrvaški trg, vendar mu to preprečuje delež v NLB. Zanimali so se namreč za nakup splitske banke, ki je peta največja banka na Hrvaškem. Vendar je guverner Hrvaške Narodne Banke jasno povedal, da KBC ne bo dobila dovoljenja za poslovanje na Hrvaškem, dokler ne bodo hrvaški varčevalci poplačani (Mali, 2006, str.6). Iz tega razloga je belgijska vlada zaprosila evropsko komisijo naj prouči ali Hrvaška s tem krši evropska pravila o prostem pretoku kapitala, kar bi nedvomno upočasnilo njihov vstop v EU.

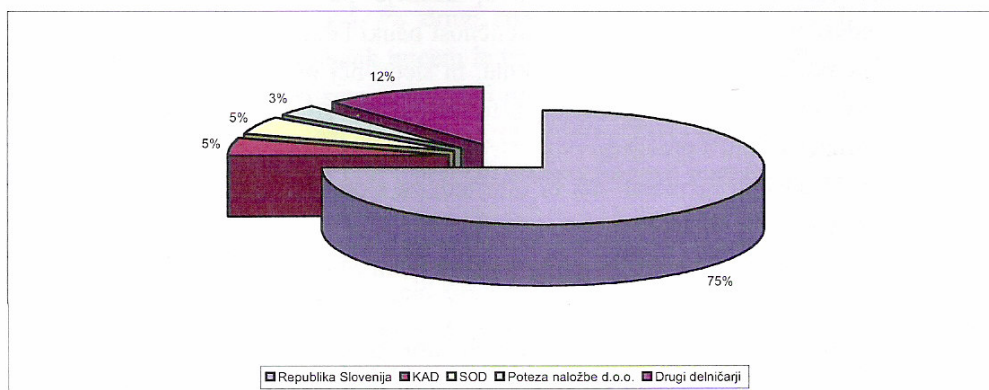
Zaradi problema deviznih vlog hrvaških varčevalcev je KBC februarja 2006 ponudila posojilo slovenski in hrvaški vladi, s katerim bi lahko omenjeni dolg poplačali. Vendar so tako slovenski finančni minister kot guverner BS to zavrnilo, enako tudi hrvaška stran. Nekateri so bili ob tem namreč mnenja, da gre samo za belgijsko povečevanje deleža v NLB (Mali, 2006, str.6).

Kljub temu, da je lastništvo KBC prineslo nekaj pozitivnih posledic, je bilo kar nekaj ljudi skeptičnih glede vstopa tujcev v največjo slovensko banko. Tako je Ribnikar (1999) že pred začetkom privatizacije razpravljal ali smo Slovenci banke sposobni obdržati v domačih rokah. Opozarjal je na možnost, da bi banke enostavno prodali tujcem, kot so to naredili v drugih

tranzicijskih državah. Nekateri celo menijo, da so domače banke bolj sposobne za servisiranje lokalnih komitentov. Konec leta 2005 se je moratorij KBC za nakup delnic NLB iztekel. Kaj bomo naredili z največjo slovensko banko v prihodnosti, pa še vedno ostaja vprašanje.

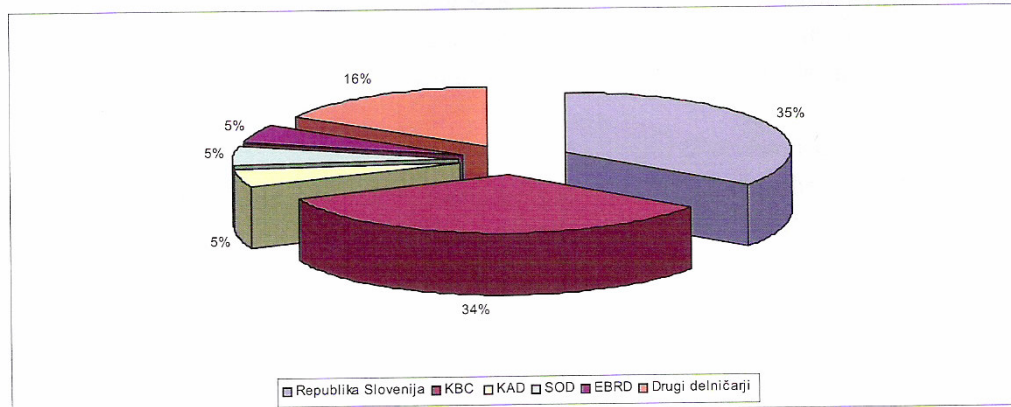
Lastniška struktura NLB pred in po privatizaciji je prikazana v Slikah 3 in 4.

Slika 3: največji lastniki NLB v odstotkih pred privatizacijo

Vir: Štiblar, 2006, str. 70

Slika 4: največji lastniki NLB v odstotkih po privatizaciji

Vir: Štiblar, 2006, str. 70

Vlada je novembra 2005 ponovno ustanovila komisijo za privatizacijo NLB. Komisija naj bi pripravila predlog nadaljnje privatizacije banke. Pri pripravi predloga so sodelovali predstavniki vlade, Banke Slovenije, nadzornega sveta banke in predstavniki uprave banke. Po dveh mesecih dela so v komisiji predlagali vladi, naj se KBC-ju omogoči pridobitev večinskega deleža, kar pa je bilo v nasprotju s slovenskimi interesi.

Marca 2006 je predstavnik KBC povedal, da ne bodo vztrajali pri večinskem deležu v NLB proti volji slovenskega ljudstva. Po anketi časopisov je bila namreč slovenska javnost

večinsko proti prodaji NLB tujcem. Pogajanja med Vlado RS in KBC glede nadaljnje privatizacije NLB še niso zaključena.

NKBM kot druga največja slovenska banka ostaja še vedno državna banka. Njena privatizacija se še vedno ni niti začela. Večina dvomov glede prodaje tujcem se dotika vprašanja nacionalnega interesa, ki ga bom podrobneje obdelala v naslednjem poglavju

4.5 NACIONALNI INTERES

Načeloma velja, da je nacionalni interes skupno dobro celotne družbe. Skupno dobro je sestavni del javne ekonomike. Javni interes se uporablja v zvezi z notranjimi zadevami, nacionalni interes pa je omejen na cilje in vrste politike na mednarodni ravni (Lah, 2002, str. 51).

Slovensko lastništvo bank je po analogiji z javno dobrino v nacionalnem interesu, če tak interes vsi enako koristijo in če imajo do tega vsi dostop. Pri upoštevanju tega bi bilo v primeru bank precej težav. Banke res opravljajo javno funkcijo, saj opravljajo plačilni promet, katerega učinkovito delovanje je v splošnem interesu, ker krepi konkurenčnost narodnega gospodarstva kot celote. Na drugi strani pa to storitev banke zaračunavajo, torej ni javna dobrina, ki je na voljo vsem brezplačno. V tem primeru se javni interes preoblikuje v zasebni interes tistih, ki za to storitev prejemajo plačilo in tistih, ki so to pripravljene plačati. Slovensko lastništvo bank torej koristi lastnikom, ne pa vsem državljanom Slovenije (Lah, 2002, str. 51).

Domače lastništvo bank je v nacionalnem interesu le, če so banke enako učinkovite kot vse druge banke na odprtem trgu ali ponujajo posebne storitve, ki jih druge banke ne in za katere je nekdo pripravljen plačati višjo ceno. Kakorkoli že, zdi se, da je to možno samo, če bi taka banka bila državna, da bi država v javnem interesu plačevala tako maržo nižji učinkovitosti, ker bi to bilo makro družbeno koristno, ker bi domače banke preferenčno posojale kredite domačim podjetjem, tako pa naj bi dobiček domnevno ostajal doma (Lah, 2002, str.52).

Kakšno je stanje na slovenskem bančnem prostoru danes, in ali slovenske banke res delujejo v nacionalnem interesu ter so pri tem tudi konkurenčne, in posledično, ali ohranjanje državnega lastništva z opravičilom nacionalnega interesa omejuje konkurenčnost bank in njihov prodor na globalne trge bom poskušala pojasniti v naslednjem poglavju.

5 SLOVENSKO BANČNIŠTVO DANES

Od vseh finančnih posrednikov imajo v Sloveniji prevladujoč položaj banke. Njihov delež v bruto domačem proizvodu je v primerjavi z drugimi posredniki višji od deleža zavarovalnic in borzno posredniških hiš. Ravno zaradi tega je bila v postopku sanacije bančnemu sektorju

posvečena bistvena skrb s strani države. Domači bančni sektor je, če ga primerjamo z bančnimi sektorji drugih držav, majhen in zelo razpršen. To je bil tudi razlog, da so banke dale pobudo za konsolidacijo bančnega sektorja. Le-ta se je začela z ustanavljanjem bančnih skupin. Ustanovljene so bile 4 bančne skupine, skupina NLB s šestimi članicami, bančna skupina Banke Celje, SKB banke in Banke Koper, ki so imele po dve banki članici. V enem letu je preživela samo skupina NLB. Ravno tako niso bili preveč uspešni poskusi povezovanja slovenskih bank. Tako so propadli poskusi združevanj NLB in SKB, NLB in NKBM, itd.

Za slovenski bančni prostor je nadalje značilna visoka koncentracija v bančnem sektorju; manjše število velikih bank z več kot 50 odstotnim tržnim deležem je namreč označevalo že prva leta slovenske tranzicije. V nadaljevanju je število bank raslo, tako da smo na primer leta 1994 imeli kar 33 bank. Za rast števila bank obstajata dva razloga (Košak, Košak, 2002, str. 51):

- Zaradi izgub in slabih naložb so bile tržno najmočnejše banke prisiljene poslovati pri visokih obrestnih maržah. Te so pritegnile veliko novih bank, ki so to izkoriščale, vendar po drugi strani niso povečale konkurenčnosti celotnega sektorja;
- Rast števila bank je bilo tudi s stališča bančnih regulatorjev razumeti kot možnost za izboljšanje konkurenčnosti. Izkazalo se je nekaj povsem drugega, saj je del velikih bank s prevladujočim položajem učinkovito obvladoval razmere na trgu in to počne še danes.

Kakorkoli že, je slovenski bančni prostor po besedah Evropske komisije zdrav, vendar premalo razvit in nekonkurenčen. Konec leta 2001 so bile odpravljene vstopne ovire za vstop tujih investitorjev na slovenski trg, vendar je le-teh v primerjavi s srednjo in vzhodno Evropo malo. Ravno tako privatizacija dveh največjih bank NLB in NKBM ni bila izpeljana po načrtih, kar bi pripomoglo k večji konkurenčnosti in učinkovitosti. V nadaljevanju bom opisala osnovne elemente pravne ureditve bančnega poslovanja v Sloveniji ter podrobneje predstavila bančni sektor danes.

5.1 PRAVNA UREDITEV V SLOVENIJI

Po slovenskem zakonu o bančništvu iz leta 1999 lahko banke poleg bančnih storitev opravljajo še druge finančne storitve, kamor spada tudi posredništvo pri prodaji zavarovalnih polic in upravljanje pokojninskih ali investicijskih skladov. Za vsako drugo storitev, ki jo banka želi opravljati, mora najprej pridobiti dovoljenje Banke Slovenije. Na drugi strani imamo zakon o zavarovalništvu iz leta 2000, ki določa pogoje za opravljanje zavarovalnega zastopanja oziroma posredovanja. Banke so v zakonu predvidene kot možni posredniki pri prodaji zavarovalniških proizvodov, vendar morajo pridobiti dovoljenje Banke Slovenije, ta pa pozitivno mnenje Agencije za zavarovalni nadzor. Vloga bank je v tem primeru omejena le na posredovanje in ne na zastopanje, saj bi za to dejavnost delavci banke morali pridobiti posebno znanje in posebno dovoljenje. Banka je po 9. členu zakona o zavarovalništvu

udeležena v zavarovalnici, če je posredno ali neposredno imetnik poslovnega deleža, delnic ali drugih pravic z najmanj 20 odstotnim deležem. Povezane osebe so definirane kot pravno samostojne osebe, ki so med seboj kapitalsko ali kako drugače povezane, tako da oblikujejo skupno poslovno politiko in delujejo usklajeno z namenom, da bi dosegale poslovne cilje. Prevzem pomeni, da banka pridobi večino oziroma vse delnice zavarovalnice, pri čemer nastane koncern. V tem primeru gre za obvladujočo družbo, ki ima v večinski lasti odvisno družbo. Za vzajemno kapitalsko udeležbo je značilno da gre za koncern z razmerjem enakopravnosti, pri takšni povezavi morata denimo banka in zavarovalnica imeti 25 odstotni delež druga v drugi. Pravno gre za samostojni družbi, ki nista povezani z enotnim vodstvom, nista med seboj odvisni. Holding je model vključitve oziroma združitve, pri katerem je skupina lastnik in izvajalec notranjega nadzora banke ali zavarovalnice. Znotraj finančnega konglomerata se banka oziroma zavarovalnica dogovorita o sodelovanju.

Na slovenskem finančnem trgu se vse od leta 1997 število posameznih finančnih institucij zmanjšuje. Med finančnimi institucijami prevladujejo predvsem denarne finančne institucije, med nedenarnimi so najmočnejše zavarovalnice. Leta 2001 so začeli delovati tudi prvi vzajemni pokojninski skladi in pokojninske družbe. V Sloveniji trenutno deluje 20 bank, od tega dve podružnici tuje banke, 2 hranilnici in 2 hranilno – kreditni družbi, 13 zavarovalnic, 2 podružnici iz EU in 2 pozavarovalnici ter 4 pokojninske družbe in 7 vzajemnih pokojninskih skladov, ki so v upravljanju 3 bank, zavarovalnice in Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Prisotnih je tudi 8 investicijskih skladov in 79 vzajemnih skladov, ki jih upravlja 15 družb za upravljanje, ter 18 borznoposredniških družb in 11 bank kot pooblaščenih udeleženci trga vrednostnih papirjev. Skupna bilančna vsota vseh slovenskih bank ima 58,7 odstotni delež skupne bilančne vsote slovenskega finančnega sistema, zato so v Sloveniji banke prevladujoče finančne institucije. Pomembno postaja tudi oblikovanje finančnih stebrov, v okviru katerih naj bi se povezale banke, zavarovalnice in druge finančne institucije.

5.2 LASTNIŠKA STRUKTURA SLOVENSKEGA BANČNEGA SEKTORJA

Zakon o bankah in hranilnicah določa, da so lahko ustanovitelji in hkrati tudi lastniki banke domače ali tuje pravne in fizične osebe. Vse banke morajo biti ustanovljene izključno v obliki delniške družbe, posamezna banka pa je dolžna obvestiti Banko Slovenije o vsakem delničarju, ki ima v lasti več kot 10 odstotkov delnic s pravico upravljanja te banke. Posamezen delničar ima lahko v lasti več kot 15 odstotkov upravljaljskih delnic le s predhodnim soglasjem Banke Slovenije, predhodno soglasje je potrebno tudi za tuje osebe (Mavrič, 2003, str. 29).

Za lastništvo bank v Sloveniji je značilno, da so banke pretežno v zasebni lasti (z izjemo dveh največjih bank, NLB in NKBM, ki sta bili poddržavljeni ob sanaciji), med zasebnimi lastniki pa prevladujejo domače osebe.

Skupni tržni delež bank v večinski lasti tujcev, kar pomeni, da imajo tujci v lasti več kot 50 odstotkov lastniškega deleža banke, je bil do leta 2000 razmeroma nizek in ni presegel 6 odstotkov skupne bilančne vsote bank. Večina bank v večinski tuji lasti, ki so konec leta 2000 delovale na območju Slovenije, je spadala v skupino srednje velikih bank (Hypo-Alpe-Adria, Volksbank in druge, od katerih so imele vsaka manj kot 1 odstotek tržnega deleža). Skupni tržni delež bank v večinski tuji lasti je vse do leta 2001 ostal na približno 16 odstotkih, leta 2002 se je ta delež podvojil, saj se je povečal delež tujega kapitala v Banki Koper, Krekovi banki in NLB (Letno poročilo Banke Slovenije, 2000, str. 45).

Leta 2001 smo tako v Sloveniji imeli 25 bank, od tega štiri hčerinske banke tujih bank in ena podružnica tuje banke (Letno poročilo Banke Slovenije, 2000, str. 45). Poleg zgoraj omenjenih so pri nas ustanovili še podružnice Societe General in Bank Austria-Creditanstalt, ki so upravljale s 5 % celotnega premoženja slovenskega bančnega sektorja (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 43). V letu 2004 je stanje ostalo isto, se pravi 20 bank, dve hranilnici in dve hranilno – kreditni službi.

Po najnovjših podatkih Banke Slovenije je na dan 31. decembra 2006 v Sloveniji delovalo 20 bank (od tega 8 hčerinskih bank), tri hranilnice in dve podružnici tujih (avstrijskih bank). Poleg osmih hčerinskih bank in dveh podružnic, ki so bile po stanju 31. decembra 2006 v večinski tuji lasti, je bilo pet bank v popolnoma domači lasti, sedem bank v večinski domači lasti (od tega sta imeli dve manj kot en odstotek tujega kapitala). Delež kapitala v lasti tujcev, merjen po lastniškem kapitalu, se je zvišal s 34,9 % (od tega je znašal delež tujih oseb, ki imajo nad 50 % v upravljanju 19,4%) na 37,7 % (od tega je znašal delež tujih oseb, ki imajo nad 50 % v upravljanju 27,7 %). Razlog za to je predvsem v preoblikovanju podružnice Kaerntner Sparkasse AG Celovec v hčerinsko banko, Banko Sparkasse d.d., Ljubljana (Letno Poročilo Banke Slovenije, 2006, str. 43). Zanimivo je, da še vedno ostajata v večinski državni lasti druga največja slovenska banka NKBM in Poštna banka Slovenije, ki je na 14. mestu po velikosti glede na bilančno vsoto. Natančne podatke o lastniški sestavi bančnega sektorja prikazujem v Tabeli 5 (na strani 30) in v Tabeli 6 (na strani 31).

Tabela 5: Lastniška sestava bančnega sektorja (po lastniškem kapitalu)

	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006
Tuje osebe (nad 50% upr.)	16,5%	19,4%	27,7%
Tuje osebe (pod 50% upr.)	15,9%	15,5%	10,0%
Država v ož. Smislu	19,1%	18,2%	17,9%
Ost. Dom. Osebe	48,5%	46,9%	44,4%

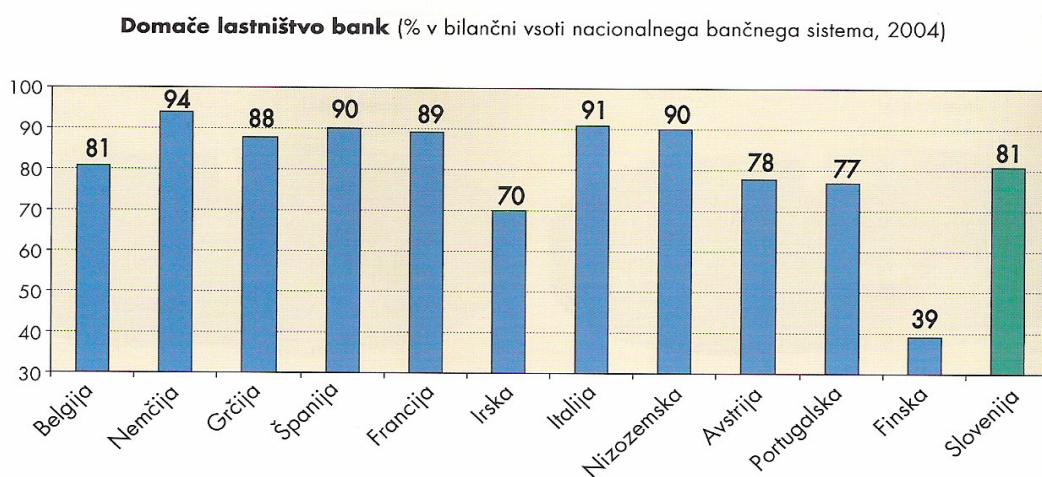
Vir: Letno Poročilo Banke Slovenije, 2006, str. 30

Tabela 6: Lastniška sestava bančnega sektorja (po bilančni vsoti)

	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006
Tuje osebe (nad 50% upr.)	19,1%	21,1%	27,3%
Tuje osebe (pod 50% upr.)	17,1%	17,6%	12,8%
Država v ož. Smislu	23,5%	22,7%	22,3%
Ost. Dom. osebe	40,3%	38,6%	37,6%

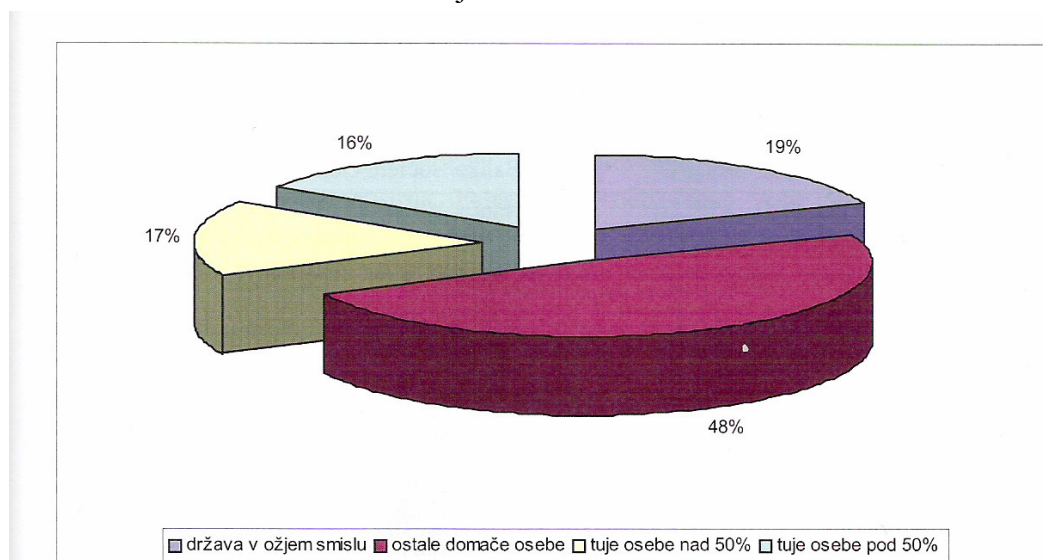
Vir: Letno Poročilo Banke Slovenije. 2006, str. 30

Slika 5: Lastništvo bank- primerjava Slovenija in EU

Vir: Štiblar, 2006, str. 70

Slika 6: Lastništvo bank v Sloveniji

Vir: Štiblar, 2006, str. 70

Vsemu povedanemu navkljub lahko opazimo, da je več kot dve tretjini slovenskega bančnega sektorja še vedno v domačih rokah. V drugih državah EU lahko vidimo ravno tako visok delež domačega lastništva v bančnem sektorju, izjema na tem področju je samo Finska, kjer je

ta delež pod 50 %. Druge države, ki naj bi bile celo bolj razvite, kot Slovenija imajo ta delež celo višji. Tako je na primer v Italiji, Španiji, Franciji, Grčiji, Nemčiji in na Nizozemskem delež domačega lastništva v bančnem sektorju višji kot v Sloveniji, ponekod celo presega 90%.

Kljub temu, da je po osamosvojitvi v slovenskem bančnem sektorju prišlo do velikih sprememb, njegovo preoblikovanje še ni zaključeno. Banke bodo morale z vstopom Slovenije v EU opraviti dodatne prilagoditve, da bodo konkurenčne na vseh področjih bančnega poslovanja.

5.3 ZDRUŽITVE IN PREVZEMI V SLOVENSKEM BANČNEM PROSTORU

Podobno kot ostale evropske države, tudi Slovenijo v zadnjem času označujejo poizkusi konsolidacije bančnega sektorja. Združitve in prevzemi v Sloveniji, se ravno tako kot v Evropi, odvijajo predvsem v okviru domačih meja in zlasti okrog NLB in njenih hčerinskih bank. NLB je zaenkrat tudi edina slovenska banka, ki je s svojimi dejavnostmi prodrla v tujino in jo torej lahko označujemo kot 'mednarodno' banko.

Tabela 7: Združitve bank v Sloveniji od 1992 do 2005

Prezemna banka	Prevzeta banka
Banka Celje	Banka Noricum
Banka Celje	Hmezad banka
SKB banka	UBK Univerzalna banka
Banka Koper	M banka
NLB	Dolenjska banka
NLB	Pomurska banka
NLB	Banka Velenje
SKB banka	Banka Societe Generale Ljubljana
Abanka	Banka Vipava

Vir: interni podatki Banke Slovenije

Slovenija je majhna država, bančni trg je majhen in število komitentov omejeno. Iz tega zornega kota je združevanje bank zelo smiselno, saj le večji obseg poslovanja omogoča izkoriščanje ekonomij obsega in večjo stroškovno učinkovitost, sinergijske učinke in posledično večjo konkurenčnost bank.

Danes v Sloveniji poslujejo naslednje finančne skupine:

- Skupina NLB, mati NLB in 58 finančnih in nefinančnih družb doma in v tujini
- Skupina NKBM, mati NKBM in 13 finančnih in nefinančnih družb doma in v tujini

- Skupina Abanka Vipa
- Gorenjska banka z deleži v 15 družbah, finančnih in nefinančnih
- Skupina Probanke s 6 družbami
- Bank Austria Creditanstalt je podružnica BA-CA Dunaj in članica HBV iz Nemčije
- Banka Koper spada v skupino Sanpaolo IMI S.P.A. in ima pokojninski sklad
- BAWAG banka je poslovna banka v 100 % lasti družbe BAWAG Austria
- Skupina Hypo Alpe-Adria, ki jo sestavlja v Sloveniji poleg družbe Hypo Bank še Hypo leasing in Hypo consultants, je podskupina Hypo Alpe-Adria Group iz Avstrije
- Raiffeisen Krekova Banka je članica Raiffeisen Zentralbank Group, Avstrija
- SKB banka je v večinski lastni skupine Societe Generale iz Pariza v Franciji. Odvisne so 4 družbe
- Volksbank – Ljudska banka je v večinski lasti Volksbank International iz Avstrije.

Ostale banke nimajo finančnih skupin (Faktor banka) ali so vključene v druge finančne skupine (Deželna banka). Ena banka je v postopku likvidacije.

Odraž konsolidacije in konvergence finančnih institucij v Sloveniji je znatno zmanjševanje števila le teh, ki se je leta 1997 do leta 2003 skoraj prepolovilo. Trend zmanjševanja verjetno še ni končan. Slovenski finančni trg čaka v prihodnosti nadaljnja racionalizacija, sodelovanje in povezovanje z drugimi trgi članic EU in na koncu popolna integracija z njimi oziroma vrhunska specializacija z namenom povečanja konkurenčnosti na evropskem trgu. Nedvomno ostaja pomemben cilj širitve tudi drugi, manj razviti trgi vzhodne in južne Evrope.

5.4 IZZIVI ZA SLOVENSKO BANČNIŠTVO PO VSTOPU SLOVENIJE

V EU

Večina evropskih držav je v zadnjem desetletju dosegla velik napredek na področju finančnih storitev. Z vstopom Slovenije v EU se je tudi domači finančni sektor začel soočati s trgom, na katerem so uresničene zahteve za učinkovito delovanje skupnega evropskega finančnega trga. Novi trg slovenskih bank od sedaj naprej ni samo majhna Slovenija, ampak mnogo večja EU. Večje možnosti poslovanja pa s seboj prinašajo tudi večja poslovna tveganja.

Nedvomno je potrebno poudariti, da se banke s prodorom na tuje trge soočajo tudi z večjo konkurenco, tudi z vidika konkurence nebančnih finančnih institucij. Pričakujemo lahko tudi večanje prizadevanj s strani tujih bank za prevzem domačih bank, ter povečano prisotnost tujih finančnih posrednikov. Druga evropska bančna smernica namreč daje vsem bankam v državah EU enotno pravico za neposreden vstop v katerokoli državo znotraj EU in s tem bo slovenski bančni trg nedvomno postajal zanimiv za tuje finančne posrednike. Notranja evropska internacionalizacija slovenskega bančništva bo ob dodatni produktni konkurenci pomenila tudi dodaten pritisk na povečanje stroškovne učinkovitosti in na redukcijo bančnih

zmogljivosti (Tomaž, 2000, str. 21). Tiste banke, ki se hitreje odzivajo na izzive, lahko tudi hujši konkurenci navkljub uspešno delujejo tudi naprej.

Svetličič v svojem članku prednosti za slovenske banke po vstopu Slovenije v EU vidi predvsem v (Svetličič, 2002, str. 523):

- članstvo pomeni popolno liberalizacijo kapitalskih tokov, kar krepi konkurenčnost domačega gospodarstva zaradi cenejšega dostopa do kapitala, cenejših bančnih storitev; večjega priliva TNI – tujih neto investicij, ker jih spremljajo njihove banke,
- hitrejša in strankam prijaznejša bančna storitve;
- članstvo pomeni svobodno ustanavljanje podružnic bank iz držav EU, kar okrepi konkurenco in zniža stroške kreditov;
- pod pritiskom liberalizacije tega sektorja se pospeši proces združevanja domačih bank in s tem krepi njihova konkurenčnost;
- članstvo v EU daje dežnik, ki banke kolektivno ščiti pred velikimi špekulativnimi udari bolj kot pa je to primer, če naše banke ostanejo prosto- strelici;
- porast produktivnosti bančništva;

Glavne slabosti, ki jih Svetličič našteva pa so (Svetličič, 2002, str. 523):

- propad manjših nekonkurenčnih slovenskih bank zaradi njihovega prepočasnega prilagajanja in morebitnih prevzemov s strani konkurenčnejših domačih in tujih bank;
- nevarnost prevelikega tujega lastništva v slovenskem bančnem prostoru, ker tudi največje slovenske banke ne bi bile sposobne najuspešneje tekMOVATI z velikimi transnacionalnimi bankami (nacionalistični vendar ozko ekonomsko gledano šibek argument, ker če to pomeni dražje kredite tudi slabi konkurenčnost slovenskega gospodarstva in znižuje blaginjo);
- povečanje izdatkov državnega proračuna zaradi prispevkov v proračun EU;
- potencialni finančni prilivi iz skladov EU (neposredno določenemu odobrenemu projektu) pa bodo odvisni od zmožnosti Slovenije za kvalitetno pripravo projektne dokumentacije in zagotovitve finančnih sredstev s strani države.

Eden izmed osnovnih izzivov torej ostaja zagotovitev konkurenčnosti poslovanja, ki bo slovenskim bankam omogočila poslovati in preživeti na večjih trgih, tako evropskem kot drugih trgih. Torej, globalizacija poslovanja ter z njo povezano povečanje učinkovitosti ostajata po mojem mnenju ključna izziva slovenskih bank v prihodnje. Najboljši primer slovenske banke, ki že deluje na globalnem trgu lahko najdemo pri naši največji banki, torej NLB. NLB skupina je največja slovenska mednarodna finančna skupina. Širitev univerzalno bančne finančne ponudbe na domačem in tujih trgih ostaja njihov ključni cilj, saj želijo zagotoviti celovito finančno ponudbo na enem mestu. S širitvijo ponudbe na ob-bančne finančne storitve in s prilagajanjem potrebam lokalnih trgov so se v NLB Skupini lotili zahtevne naloge, vendar so s svojimi 60 članicami na 17 trgih stabilen partner, ki ponuja številne kombinacije finančnih storitev za vsak posel. NLB skupino sestavlja 16 bank, 11

lizing podjetij, 11 podjetij za financiranje mednarodne trgovine (faktoring, forfeiranje, izvozno financiranje), 4 družbe v zavarovalništvu in družbo v upravljanju s premoženjem ter 17 družb z ostalih področij, kar prikazujem v spodnji sliki. NLB spada med najbolj ocenjene banke v srednji in vzhodni Evropi s strani mednarodnih rating agencij. Dolgoročne bonitetne ocene (investment grade risk) so: Moody's Aa3, FITCH A-, Capital Intelligence A, pri čemer moram poudariti, da so v razredu A najbolj ocenjena podjetja, pri katerih je najmanjše tveganje.

Vizija NLB Skupine je postati ena od vodilnih bančno-finančnih skupin na ciljnih trgih, njene strateške usmeritve pa lahko povzamemo v:

- nadaljnja širitev na ciljnih trgih, pri čemer so njeni ciljni trgi Slovenija, JV Evropa, obstoječi trgi držav EU in območje bivše Sovjetske zveze.
- Rast skupin predvsem organsko in v manjši meri z novimi akvizicijami
- Nadaljevanje procesov združevanja posameznih odvisnih družb
- Povečevanje lastniškega deleža v odvisnih družbah
- Prilagajanje lastniške strukture odvisnih družb (tudi s selektivnim vključevanjem manjšinskih lastnikov)
- Prenos znanj in najboljših praks znotraj skupine
- Zagotavljanje pogojev za nadaljnjo rast obsega poslovanja odvisnih družb
- Izboljšanje stroškovne učinkovitosti in finančne uspešnosti poslovanja družb tudi z izkoriščanjem sinergij znotraj skupine.

Slika 7: Shema NLB skupine

Legenda:

■ odvisna banka / družba

■ joint venture / skupni podjem

■ pridružena banka / družba

Vir: Interno gradivo NLB

NLB skupina ima danes članice v naslednjih državah: Velika Britanija, Nemčija, Češka, Slovaška, Ukrajina, Rusija, Avstrija, Švica, Slovenija, Hrvaška, BIH, Črna Gora, Italija, Srbija, Bolgarija in Makedonija. Tako lahko ugotovimo, da je NLB resnično slovenska banka, ki deluje na globalnem trgu in se trudi za nadaljnjo širitev tega trga.

Za razliko od NLB je NKBM kot druga največja slovenska banka še vedno v državni lasti in ne deluje v globalnem merilu, saj nima odvisnih družb v tujini, povezuje oziroma prevzema zgolj podjetja v Sloveniji. Trenutno si NKBM lasti Poštno Banko Slovenije v višini 55 %, Zavarovalnico Maribor v višini 49,96 %, KBM Infond d.o.o., družba za upravljanje, ki je v 100 % lasti NKBM, ravno tako tudi KBM Leasing d.o.o. in Gorica Leasing d.o.o.. V 100 % lasti NKBM je tudi KBM Fineko d.o.o., to je podjetje za promet z nepremičninami. V 99,37% lasti NKBM je podjetje KBM Invest d.o.o., ki se ukvarja s prodajo nepremičnin in investiranjem v nepremičnine, ter pokojninska družba Moja naložba d.o.o., ki je v 45% lasti NKBM. Eden izmed razlogov dejstva, da ostaja poslovanje banke še vedno v okviru domačih meja, je mogoče iskati tudi v zamudah v privatizaciji banke. Številne študije namreč potrjujejo, da lastništvo pomembno vpliva na učinkovitost bank. Negotovost v zvezi s tem, kdo bo bodoči lastnik banke, torej zagotovo vpliva na njeno upravljanje ('corporate governance') in strategijo banke. Gre torej za vprašanje nadzora in upravljanja bank ter vpliva državnega lastništva in (tudi) negotovosti o bodočem lastništvu banke na učinkovitost poslovanja banke in njeno širitev na nove trge.

6 SKLEP

V zadnjih letih smo v državah v tranziciji, med katere se uvršča tudi Slovenija, priča lastninskemu preoblikovanju podjetij, oziroma preoblikovanju državne (družbene) lastnine v privatno. Preoblikovanje lastništva naj bi predstavljajo osnovo za povečanje učinkovitosti poslovanja gospodarskih družb ter jim s tem omogočilo boljši, bolj konkurenčen nastop na tujih trgih. Podobno velja tudi za finančni, in v tem okviru, bančni sektor. Danes je slovenski bančni prostor po besedah Evropske komisije zdrav, vendar premalo razvit in nekonkurenčen. Konec leta 2001 so bile odpravljene vstopne ovire za vstop tujih investitorjev na slovenski trg, vendar je le-teh v primerjavi s srednjo in vzhodno Evropo malo. Ravno tako privatizacija

dveh največjih bank NLB in NKBM ni bila izpeljana po načrtih, kar bi pripomoglo k večji konkurenčnosti in učinkovitosti obeh največjih bank. Strah pred nadzorom tujih bank, poudarjanje nacionalnega interesa ter zamude pri sprejemanju odločitev o privatizaciji bank so vsekakor dejavniki, ki so pomembno vplivali na potek privatizacije bank in njuno poslovanje v preteklosti in danes.

Večina evropskih držav je v zadnjem desetletju dosegla velik napredek na področju finančnih storitev. Z vstopom Slovenije v EU se je tudi domači finančni sektor začel soočati s trgom, na katerem so uresničene zahteve za učinkovito delovanje skupnega evropskega finančnega trga. Novi trg slovenskih bank od sedaj naprej ni samo majhna Slovenija, ampak mnogo večja EU. Večje možnosti poslovanja na eni strani, pa s seboj prinašajo tudi večja poslovna tveganja. Z vstopom na tuje trge se slovenske banke soočajo z večjo konkurenco, tudi nebančnih institucij, postajajo bolj podvržene prevzemnim pritiskom s strani tujih bank, kar vsekakor kliče k izboljšanju učinkovitosti poslovanja bank in torej njihove konkurenčnosti na globalnih trgih. Zaenkrat kot globalno banko lahko označimo zgolj NLB. Kako se bo slovenski bančni prostor globaliziral v prihodnje, pa bo pokazal čas.

LITERATURA

1. Alemanni Barbara: The conversion process from a state enterprise into a public company. Banking privatisation in Europe. Berlin : Springer, 1999, str. 11-43.
2. Anderloni Luisa: Optimisation of the objectives of sellers and investors and the role of financial institutions. Banking privatisation in Europe. Berlin : Springer, 1999, str. 45-91.
3. Bonin John, Wachtel Paul: Towards market – Oriented banking in the economics in transition. New York : Institute for east and west studies. 1996, str. 1-55.
4. Borak Neven: Spočetje ekonomske samostojnosti. Forum, Ljubljana, 2(1992), str. 1-59.
5. Curry, Fung, Harper: Theories of international banking. New York : Institute for east and west studies. 2003, str. 22-45.
6. Cvikl Milan Martin: Razlogi za privatizacijo poslovnih bank. Bančni vestnik, Ljubljana, (1997), 1/2, str. 1.
7. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000, str. 42-43.
8. Gaspari Mitja: Banke v državah srednje in vzhodne Evrope. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2002), 7/8, str. 50-62.
9. Giorgino Marco, Tasca Roberto: The strategic and organisational effects of bank privatisation. Banking privatisation in Europe. Berlin : Springer, 1999, str. 93-117.
10. Glogovšek Jože: Privatizacija bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 12(2000), str. 1.
11. Košak Marko, Košak Tomaž: Bančni sektor v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, (2002), 7/8, str. 51-59.
12. Košak Marko: O (ne)učinkovitosti poslovanja bank. Bančni vestnik, Ljubljana, (2006), 1/2, str. 1
13. Lah Emil: Privatizacija slovenskih bank na razpotju. Bančni vestnik, Ljubljana, 12(2001), str. 1-55.
14. Lah Emil: Ali so tuji prevzemi slovenskih bank neizogibni? Bančni vestnik, Ljubljana, 3(2002), str. 51–52.
15. Lah Emil: Slovenske banke pred novimi preizkušnjami. Bančni vestnik, Ljubljana, (2004), 1/2, str. 1.
16. Lah Emil: Nove dileme privatizacije bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 5(2006), str. 1.
17. Lozar Mojca: Združevanja in prevzemi v bančnem sektorju: Izkušnje v državah Evropske unije in v državah, ki kandidirajo za članstvo v Evropski uniji, s poudarkom na Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004, str. 103-107.
18. Mali Maja: Neposredne tuje investicije v državah CEE. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006, str. 1-10.
19. Mavrič Martina: Lastniška struktura bančnega sektorja v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003, str. 29-36

20. Mencinger Jože: Kako je nastal tolar? Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 5, str. 27-31.
21. Mrak Mojmir: Perspektive slovenskega finančnega sektorja po vstopu v EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 4(2003), str. 1.
22. Narat Matej: Privatizacija bank. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996, str. 11-15.
23. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999, str. 201-210.
24. Ribnikar Ivan: Privatizacija zaradi sanacije podržavljenih bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 4(1994), str. 5-9.
25. Ribnikar Ivan: Družbena lastnina in narobe poskusi njene odprave. Bančni vestnik, Ljubljana, 22(1994a), 15, str. 75-85.
26. Ribnikar Ivan: Ni popolne obrambe za naše banke. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 3(2001) str. 11-25.
27. Ribnikar Ivan: Banke je treba poskusiti ohraniti v domači lasti. Finance, Ljubljana, 306(2001a), str. 17-19.
28. Ribnikar Ivan: Slovenska tranzicija in denarna politika. Bančni vestnik, Ljubljana, 11(2006), str. 79 – 86.
29. Rueschemeyer Dietrich: Globalization and the Future of Welfare States, University of Chicago Press, 1989, str. 225-240.
30. Svetličič Marjan: Nacionalni interes: Ovira ali spodbuda razvoju. Teorija in praksa, Ljubljana, 4(2002), str. 523-546.
31. Sjekloča Marko: Globalizacija v srednji in vzhodni Evropi. Bančni vestnik, Ljubljana, (2006), 1/2, str. 45-49.
32. Štiblar Franjo: Sanacija slovenskih bank: Zakaj zamuja njen zaključek ali kako naprej? Gospodarska gibanja, Ljubljana, 278(1996), str. 25-47.
33. Štiblar Franjo: Konsolidacija slovenskega bančništva. Bančni vestnik, Ljubljana, 6(1999), str. 35-40.
34. Štiblar Franjo: Bančništvo Slovenije v mednarodni primerjavi in napoved za leto 2005. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 344(2002), str. 25-45.
35. Štiblar Franjo: Bančništvo – Hrbtenica slovenskega gospodarstva in družbe je že prek polovice v tuji lasti. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 365(2004), str. 35-61.
36. Štiblar Franjo: Povežimo domače finančne institucije. Bančni vestnik, Ljubljana, (2005), 1/2, str. 1.
37. Štiblar Franjo: Konsolidacija in diverzifikacija v finančnem sektorju. Bančni vestnik, Ljubljana, 11(2006), str. 58-73.
38. Tomaž Aljoša, Košak Marko: Konkurenčnost bančnega sektorja ob vključitvi v EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 5(2004), str. 21-30.

VIRI

1. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije. (2002),2 str. 103.
2. Interna gradiva NLB
3. Interna gradiva NKBM
4. Interna gradiva BS
5. Letno poročilo Banke Slovenije. Leto 1993. Ljubljana : Banka Slovenije, 1994. str. 98-100.
6. Letno poročilo Banke Slovenije. Leto 1997. Ljubljana : Banka Slovenije, 1998. str. 74-75.
7. Letno poročilo Banke Slovenije. Leto 2000. Ljubljana : Banka Slovenije, 2001. str. 1-50.
8. Letno poročilo Banke Slovenije. Leto 2004. Ljubljana : Banka Slovenije, 2005. str. 116-118.
9. Letno poročilo Banke Slovenije. Leto 2006. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. str. 30-45.
10. Letno poročilo Združenja bank Slovenije 2004. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2005. str. 67-69.
11. Uredba o postopkih prodaje in drugih oblikah razpolaganja z državnim premoženjem (Uradni list RS, št. 47/2001).
12. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/1997).
13. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 104/04).
14. Zakon o bankah in hranilnicah (Uradni list RS, št. 1/1991-I).
15. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 58/2002).
16. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 15/2005).
17. Zakon o prenehanju, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 1/1991-I).